

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту

Кафедра фінансових технологій і підприємництва

«До захисту допущено»

Завідувачка кафедри, д.е.н., проф.

_____ Лариса ГРИЦЕНКО

(підпис)

« ____ » « _____ » 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
освітньо-професійної програми «Фінанси та облік в підприємстві»

на тему: «Оборотні активи підприємства та оцінювання ефективності їх
використання»

Здобувача групи ЕН-02/2ф Калініна Михайла Євгенійовича

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____

(підпис)

Михайло КАЛІНІН

Керівник доц. к.е.н.

_____

(підпис)

Світлана ПОХИЛЬКО

Суми 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри, д.е.н., проф.
_____ Лариса ГРИЦЕНКО
(підпис)

«_04_» __04__ 2024 р.

ЗАВДАННЯ

до кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр

Здобувача групи ЕН-02/2ф ННІ БіЕМ

спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування

Калініна Михайла Євгенійовича

Тема роботи: «Оборотні активи підприємства та оцінювання ефективності їх використання»

Затверджено наказом по СумДУ № No0580-VI від «__24__» травня 2024р.

Термін здачі здобувачем (кою) завершеної роботи «__25__» травня 2024р.

Вихідні дані до роботи: нормативні й законодавчі акти, матеріали статистичної звітності, інструкції та положення, матеріали монографій, періодичних видань, підручників і навчальних посібників, дані фінансової звітності підприємств, матеріали з мережі Інтернет тощо.

Зміст основної частини роботи (перелік питань для розроблення):

1. Теоретичні аспекти сутності оборотних активів підприємств та їх ролі в економічних процесах
2. Методологічні підходи до управління оборотними активами підприємств
3. Оцінювання стану управління оборотними активами на прикладі ТОВ «Смерека».

Дата видачі завдання: «_08_» __04__ 2024 р.

Керівник __доц., к.е.н. доц. _____ Світлана ПОХИЛЬКО
(підпис)

Завдання прийнято до виконання «__08__» _04_ 2024 р. Михайло КАЛІНІН
(підпис)

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи бакалавра на тему:
Оборотні активи підприємства та оцінювання ефективності їх
використання
Студента Калініна Михайла Євгенійовича

Зміст кваліфікаційної роботи викладено на 54 сторінках, список використаних джерел містить 34 найменування. Робота містить 4 таблиці, 14 рисунків.

Актуальність теми роботи

Ефективне керування оборотними активами є фундаментальним для досягнення успіху в операційній діяльності будь-якого підприємства. Стратегія управління оборотними активами включає заходи, спрямовані на оптимізацію їхньої величини та структури, з метою поліпшення ефективності використання ресурсів.

Об'єкт дослідження – процеси управління оборотними активами в сучасному підприємстві.

Предмет дослідження методичний інструментарій управління оборотними активами та його практичне застосування в діяльності бізнесу.

Метою даної роботи є дослідження сучасних технологій управління оборотними активами.

Методи дослідження – абстрагування, ідеалізація, формалізація, аналіз і синтез, індукція і дедукція, аксіоматика, узагальнення.

У першому розділі кваліфікаційної роботи розглядаються теоретичні аспекти сутності оборотних активів підприємств та їх ролі в економічних процесах. У другому розділі проаналізовано методологічні підходи до управління оборотними активами підприємств. У третьому розділі проведено оцінювання стану управління оборотними активами на прикладі ТОВ «Смерека».

Ключові слова: оборотні активи, запаси, дебіторська заборгованість, грошові активи, оптимізація, управління.

Рік захисту роботи – 2024.

ЗМІСТ

Вступ.....	5
1 Теоретичні аспекти сутності оборотних активів підприємств та їх ролі в економічних процесах.....	7
2 Методологічні підходи до управління оборотними активами підприємств....	24
3 Оцінювання стану управління оборотними активами на прикладі ТОВ «Смерека».....	39
Висновки	49
Список використаних джерел	51
Додаток А.....	55

ВСТУП

Актуальність теми.

Ефективне керування оборотними активами є фундаментальним для досягнення успіху в операційній діяльності будь-якого підприємства. Під оборотними активами розуміються ресурси, які були інвестовані в оперативні потреби компанії, такі як виробничі запаси та активи, що циркулюють у бізнес-процесах, забезпечуючи неперервність і ритмічність виробництва та комерційної активності. Ключові завдання, що стоять перед менеджментом у сфері управління цими ресурсами, полягають не лише у підтримці їхньої цілісності та розширенні, а й у грамотному використанні з метою максимізації віддачі в умовах, що швидко змінюються, та захисту від можливих інфляційних втрат. Також важливим є утримання балансу між підтримкою мінімально необхідного рівня цих активів для забезпечення виробничих потреб і уникнення надлишкових запасів, які можуть призвести до нераціонального заморожування капіталу.

Стратегія управління оборотними активами включає набір заходів, спрямованих на оптимізацію їхньої величини та структури, з метою поліпшення ефективності використання ресурсів. Це динамічний процес, який вимагає від компаній постійного зусилля щодо скорочення часу обігу капіталу, а саме зменшення тривалості фінансового циклу. Довжина фінансового циклу тісно пов'язана з платоспроможністю компанії, яка вимірюється здатністю своєчасно розраховуватися з дебіторами та кредиторами, відображаючи загальну ліквідність та фінансову стійкість бізнесу.

Теоретичні та науково-методичні принципи управління оборотними активами розглядаються в роботах таких авторів як: Дехтяр Н.А., Дейнека О.В., Черноус Т.М. [1], Канцедал Н.Ю., Клімович І.М., Ганін В.І. [2], Олександренко І.В. [3], Пігуль Н., Бондаренко Є., Кириченко А. [4] та інших. Разом з тим, залишаються відкритими багато питань, щодо вибору ефективних та оптимальних методів управління оборотними активами.

Об'єкт дослідження – процеси управління оборотними активами в сучасному підприємстві.

Предмет дослідження методичний інструментарій управління оборотними активами та його практичне застосування в діяльності бізнесу.

Метою даної роботи є дослідження сучасних технологій управління оборотними активами.

Завдання дослідження:

1) Визначити сутність оборотних активів та навести їх класифікацію, дати характеристику основних компонентів оборотних активів;

2) Розглянути роль оборотних активів у виробничому процесі, та їх вплив оборотних активів на фінансовий стан підприємства;

3) Провести огляд сучасних методів оцінки оборотних активів, методик оптимізації структури оборотних активів;

4) Провести аналіз стану оборотних активів ТОВ «Смерека», оцінити ефективності управління оборотними активами на підприємстві.

Методи дослідження – абстрагування, ідеалізація, формалізація, аналіз і синтез, індукція і дедукція, аксіоматика, узагальнення.

У першому розділі кваліфікаційної роботи розглядаються теоретичні аспекти сутності оборотних активів підприємств та їх ролі в економічних процесах. У другому розділі проаналізовано методологічні підходи до управління оборотними активами підприємств. У третьому розділі проведено оцінювання стану управління оборотними активами на прикладі ТОВ «Смерека».

При написанні кваліфікаційної роботи використовувалися, матеріали монографій, статті з українських та зарубіжних періодичних видань, інформація з Інтернету, дані фінансової звітності підприємства, а також законодавчі та нормативні документи.

1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СУТНОСТІ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇХ РОЛІ В ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСАХ

Оборотні активи підприємства — це частина активів, які використовуються в процесі поточної діяльності і можуть бути перетворені в грошові кошти протягом одного операційного циклу (зазвичай рік). Вони відіграють ключову роль у забезпеченні безперервності виробничого процесу та фінансової стабільності підприємства, оскільки забезпечують підприємство необхідними ресурсами для ведення його господарської діяльності.

В сучасній науковій та практичній літературі існує декілька визначень поняття «оборотні активи підприємства». З точки зору бухгалтерського обліку, оборотні активи – це активи підприємства, які обертаються, тобто перетворюються з однієї форми в іншу в процесі виробничо-господарської діяльності, в кінцевому результаті перетворюючись в грошові кошти. До них відносяться запаси, дебіторська заборгованість, грошові кошти та їх еквіваленти. З позиції фінансового менеджменту, оборотні активи розглядаються як частина ресурсів підприємства, призначених для підтримки його поточної діяльності, включаючи закупівлю сировини, виробництво продукції, оплату праці працівників, покриття адміністративних та збутових витрат. В економічній теорії, оборотні активи – це частина капіталу підприємства, яка забезпечує його поточну діяльність і циркулює між різними елементами виробничого процесу, повертаючись до своєї первісної грошової форми в кінці кожного циклу обороту. З огляду на управління ліквідністю, оборотні активи – це засоби, які забезпечують ліквідність підприємства, дозволяючи йому своєчасно та в повному обсязі виконувати свої короткострокові зобов'язання. Ефективне управління оборотними коштами є ключовим фактором забезпечення фінансової стабільності та платоспроможності підприємства.

Ці визначення підкреслюють важливість оборотних коштів у загальній системі управління підприємством та їх роль у забезпеченні його ефективної та безперебійної діяльності.

Також у фінансовій теорії і практиці досить часто використовуються поняття «оборотні кошти», «обігові кошти», «оборотні активи», «оборотний капітал». мають відмінності в значенні та застосуванні. Детально розглянемо кожне з цих понять:

Оборотні кошти — це кошти (грошові ресурси), які використовуються для підтримки поточної господарської діяльності підприємства. Вони фокусуються на ліквідності та можливості підприємства оплачувати свої короткострокові зобов'язання. Це включає в себе грошові кошти, що знаходяться в касі або на банківських рахунках, короткострокові фінансові інвестиції та інші ліквідні активи.

Термін «обігові кошти» іноді використовується як синонім до «оборотних коштів», але зазвичай він має більш вузьке значення і відноситься до частини оборотних коштів, які безпосередньо використовуються в процесі виробництва для придбання сировини, матеріалів, оплати праці виробничого персоналу тощо. Обігові кошти безпосередньо залучені в оборотні процеси та швидко перетворюються з однієї форми в іншу (наприклад, з грошової форми в матеріальні запаси, потім у готову продукцію і знову в гроші).

Оборотні активи — це ширше поняття, яке включає всі активи підприємства, які можуть бути перетворені в грошові кошти протягом одного операційного циклу (зазвичай до одного року). Оборотні активи включають грошові кошти та еквіваленти грошових коштів, дебіторську заборгованість, запаси (сировину, незавершене виробництво, готову продукцію), а також інші короткострокові активи, як-от передоплата податків чи короткострокові фінансові інвестиції.

Оборотний капітал – це фінансовий показник, який вимірює здатність підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання за рахунок своїх короткострокових активів. Він розраховується як різниця між оборотними активами та короткостроковими зобов'язаннями підприємства. Оборотний капітал відображає ліквідність підприємства та його здатність фінансувати поточну операційну діяльність без необхідності залучення додаткових зовнішніх ресурсів.

Хоча ці поняття тісно пов'язані між собою і часто використовуються як взаємозамінні, важливо розуміти їх відмінності, особливо в контексті фінансового аналізу, планування та управління підприємством. Оборотні кошти та обігові кошти зосереджуються на ліквідності та оперативних потребах, тоді як оборотні активи та оборотний капітал мають ширше значення, охоплюючи фінансову стійкість та здатність підприємства фінансувати свою діяльність.

Згідно Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» оборотні активи - гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи використання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу [5].

Також слід звернути увагу на трактування поняття «оборотні кошти» сучасними науковцями. Так, згідно з поглядами Азаренкової Г. М., Журавель Т. М., та Михайленка Р. М., поняття оборотних засобів включає в себе фінансові вкладення, спрямовані на активи та ресурси, що обертаються, включаючи запаси для виробництва та обігові фонди [6]. Ці ресурси є критично важливими для підтримки неперервного процесу виробництва та успішного збуту продукції. Вони залучені в процес виробництва один раз і повністю передають свою вартість на вартість готових товарів, тим самим безпосередньо впливаючи на собівартість продукції. Ця роль оборотних засобів є фундаментальною для забезпечення фінансової ефективності та оперативної діяльності підприємства.

Бердар М. М. висвітлює, що під оборотними активами розуміють не лише грошові кошти та їхні еквіваленти, які доступні для вільного використання, але й інші ресурси компанії, що плануються до реалізації або використання в рамках одного операційного циклу або протягом одного року від моменту формування балансу. Особливо у контексті виробничої діяльності, ці активи використовуються як інвестиції у виробничі оборотні фонди та фонди, залучені до обігу. Це підкреслює їхнє значення для підтримки та розвитку поточної діяльності підприємства, оскільки вони забезпечують необхідні ресурси для виробництва, збуту продукції та інших операційних потреб [7].

Загоруйко С.В. пропонує розглядати оборотний капітал як інвестиції в активи, розмір яких має сприяти досягненню ключових фінансових цілей, таких як ліквідність, платоспроможність, фінансова стабільність, активність у сфері бізнесу та рентабельність. Це означає, що оборотний капітал відіграє центральну роль у підтримці повсякденної виробничо-господарської діяльності підприємства. Величина оборотного капіталу визначається широтою та специфікою діяльності підприємства, тривалістю його виробничого циклу, станом основних фондів, а також взаємовідносинами з партнерами та зовнішніми економічними умовами. Це визначення підкреслює, що оборотний капітал не лише фінансує поточну діяльність, але й адаптується до змін у внутрішньому та зовнішньому бізнес-середовищі, що дозволяє підприємству ефективно реагувати на виклики та скористатися можливостями [8].

Узагальнена класифікація підходів щодо трактування оборотних активів у наукових джерелах наведена на рис. 1.1.

Рисунок 1.1 – Підходи щодо трактування оборотних активів [9]

Опрацьована та систематизована класифікація оборотних активів набуває глибокого наукового та практичного значення, оскільки вона забезпечує фундамент для розроблення детальної системи знань про об'єкти бухгалтерського обліку, аналізу та управління. Інтегруючи критерії класифікації, запропоновані вітчизняними вченими, з визначенням оборотних активів, що викладене в Національному стандарті бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», можна виділити ключові характеристики для класифікації оборотних активів. Важливими аспектами для віднесення оборотних активів до певних категорій є: їх джерела формування, структура складу, рівень ліквідності, роль у процесі відтворення, характер організаційної структури власника, а також географічне розташування активів. Ця класифікація не лише сприяє точному обліку та ефективному управлінню оборотними активами, але й дозволяє адаптувати стратегії управління до конкретних особливостей діяльності підприємства, забезпечуючи їх оптимальне використання та підвищення загальної ефективності бізнесу.

Оборотні активи та оборотний капітал представляють собою дві самостійні, але взаємопов'язані економічні категорії, що відіграють ключову роль у фінансовому менеджменті та операційній діяльності підприємства. Оборотний капітал слугує інвестицією або первинним джерелом коштів, які потребують ефективного розподілу та використання. Ці кошти спрямовуються на формування оборотних активів, які безпосередньо залучаються у виробничо-господарські процеси підприємства, сприяючи його активній діяльності.

Оборотний капітал, авансуючи кошти, створює умови для придбання оборотних активів – матеріалів, товарів, грошових коштів, дебіторської заборгованості тощо, які потім використовуються у процесі створення вартості. Завдяки цьому процесу забезпечується неперервність кругообігу капіталу в підприємстві. По завершенню кожного виробничого циклу, коли готова продукція реалізована, а дебіторська заборгованість вилучена, авансований оборотний капітал повертається, дозволяючи розпочати новий цикл виробництва.

Таким чином, хоча оборотні активи та оборотний капітал є самостійними економічними поняттями, їх тісний зв'язок та взаємозалежність критично важливі для забезпечення ефективного функціонування та розвитку підприємства. Ця динаміка підкреслює важливість розуміння та управління оборотним капіталом і оборотними активами з метою підтримки ліквідності, стабільності та рентабельності бізнесу [10].

Аналіз глобальної зацікавленості в тематиці управління оборотними активами може бути здійснений за допомогою кількісних методів, зокрема, через вивчення інтернет-запитів. Це дозволяє виміряти суспільний інтерес до цього питання та відслідковувати його динаміку. Один із ефективних інструментів для цієї мети – Google Trends, який надає змогу візуалізувати тенденції за частотою пошукових запитів пов'язаних із управлінням оборотними активами.

Для досягнення вищої точності аналізу важливо використовувати специфічні ключові слова, які безпосередньо стосуються області управління оборотними активами. Такі терміни, як «Current assets» (оборотні активи), «Working capital» (оборотний капітал), і «Working assets» (робочий капітал), дозволяють збільшити релевантність отриманих даних та забезпечити глибше розуміння зацікавленості та взаємодії з глобальною аудиторією. Цей підхід не лише відкриває доступ до цінної інформації про тенденції та зміни в інтересах суспільства, але й допомагає ідентифікувати потенційні напрямки для подальших досліджень та розвитку в області фінансового менеджменту.

Отримані результати, які відображають частоту відповідних пошукових запитів в інтернеті, представлені на графіку 1.2. На графіку, представленому в Google Trends, відображено тренди пошукових запитів за термінами «Current assets», «Working capital» та «Working assets» протягом останнього року. Кожен термін представлений своїм кольором: синій для «Current assets», червоний для «Working capital» та жовтий для «Working assets».

З графіка можна зробити наступні спостереження:

Термін «Working capital» (оборотний капітал) має найвищу і найбільш стабільну частоту пошуків. Це свідчить про стійку зацікавленість у цій темі серед

користувачів інтернету, що може вказувати на важливість оборотного капіталу для бізнесу та фінансових професіоналів.

Пошукові запити за терміном «Current assets» (оборотні активи) мають помітно меншу частоту в порівнянні з «Working capital», що може свідчити про меншу, але стабільну зацікавленість в аспектах управління короткостроковими активами підприємства.

«Working assets» (робочий капітал) демонструє найнижчий рівень пошукових запитів. Низька частота пошуків може бути пов'язана з меншою поширеністю цього терміна або з тим, що він може бути менш релевантним чи використовуватись в більш вузьких або спеціалізованих контекстах.

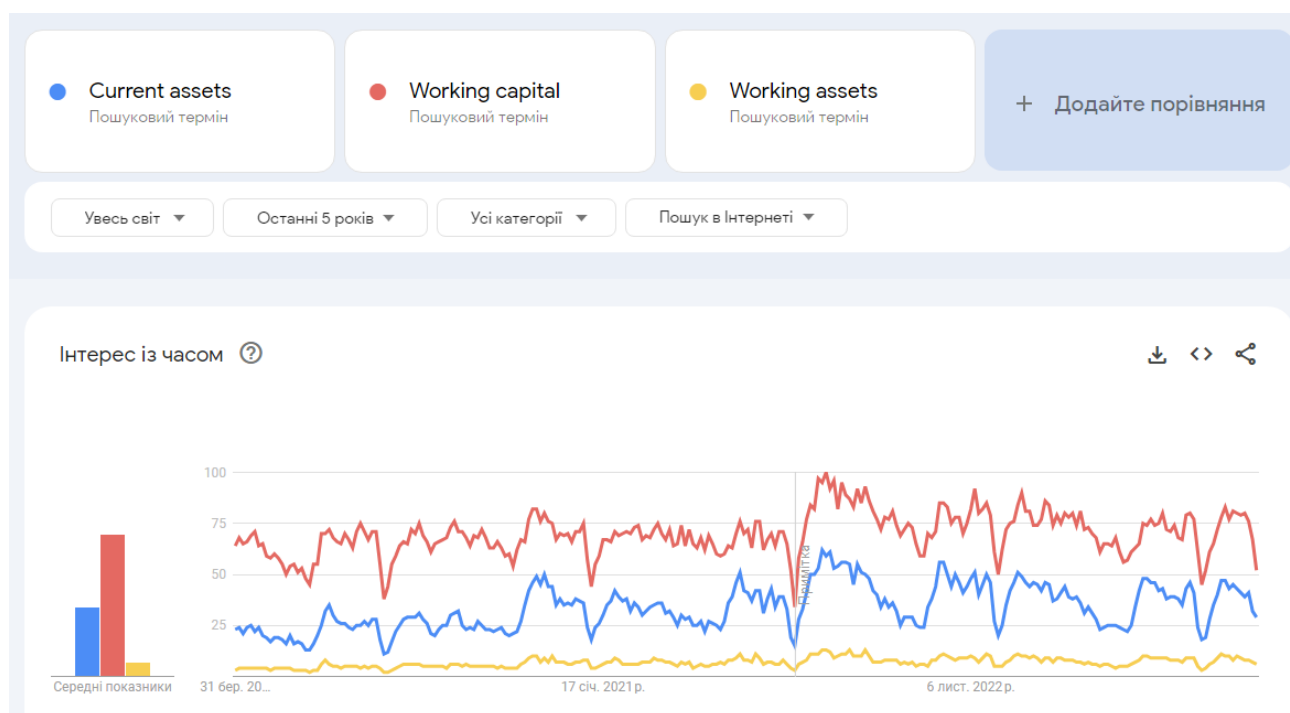

Рисунок 1.2 – Пошукова активність щодо управління оборотними активами (авторська розробка)

Загалом, аналіз цих трьох термінів в Google Trends може свідчити про загальний інтерес до управління фінансами та оборотними активами. Високий і стабільний інтерес до «Working capital» може відобразити загальне усвідомлення важливості оптимізації оборотного капіталу для підприємств, особливо у контексті ліквідності та платоспроможності.

Для успішного опанування принципами та методами управління оборотними активами необхідно спочатку розглянути їх класифікацію за різними ознаками (рис. 1.3). Розглянемо деякі з цих блоків класифікації.

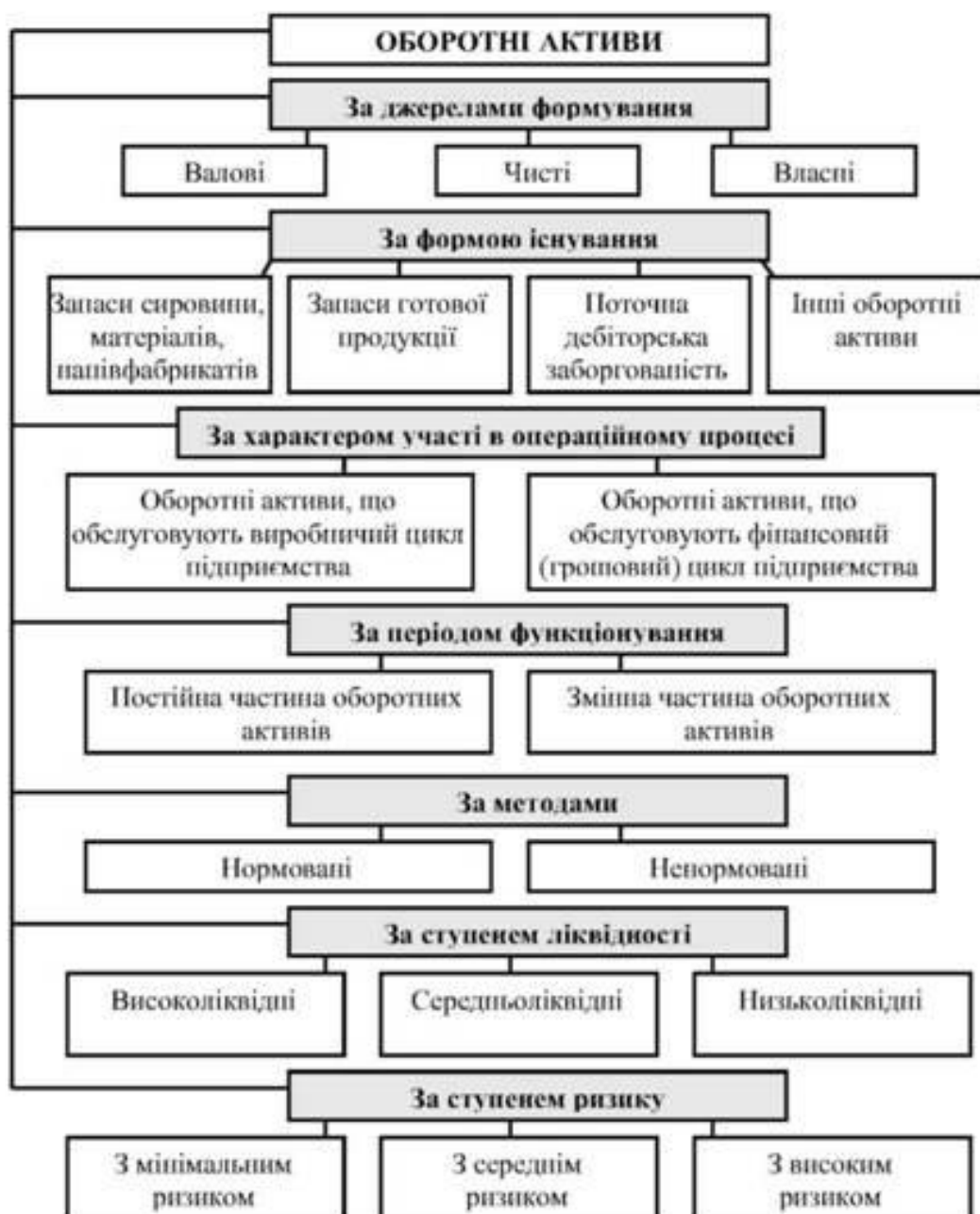

Рисунок 1.3 – Класифікація оборотних активів [11]

Блок «За джерелами формування» у класифікації оборотних активів розглядає походження ресурсів, які використовуються для фінансування цих активів. Це дозволяє зрозуміти, наскільки підприємство залежить від власних чи зовнішніх джерел для підтримки своїх поточних операцій.

Власні оборотні активи, які фінансуються за рахунок власних ресурсів підприємства. Це можуть бути прибутки, що залишились від попередніх операцій, амортизаційні відрахування, резерви або нерозподілений прибуток. Використання власних джерел є індикатором фінансової незалежності та стійкості.

Чисті оборотні активи визначаються як різниця між загальною сумою оборотних активів та короткостроковими зобов'язаннями. Ця категорія відображає чисту робочу капіталізацію, яка доступна для підтримки поточної діяльності підприємства. Чим вище показник чистих оборотних активів, тим більше ліквідних ресурсів має підприємство для вирішення короткострокових фінансових потреб.

Інші оборотні активи – це можуть бути оборотні активи, які фінансуються за рахунок інших, не стандартних або менш поширених джерел. Наприклад, це може включати довгострокові пасиви, які використовуються для фінансування короткострокових потреб, або тимчасове залучення коштів від третіх сторін, які не класифікуються як власні чи короткострокові зобов'язання.

Загалом, аналіз оборотних активів за джерелами їх формування дозволяє підприємству оцінити свою здатність фінансувати поточну діяльність та адаптуватися до мінливих умов ринку без необхідності залучення додаткових зовнішніх ресурсів. Це також може вплинути на стратегію фінансового менеджменту та прийняття рішень щодо інвестування та розподілу капіталу.

Блок «За формами існування» в класифікації оборотних активів відноситься до фізичного стану або вигляду, в якому ці активи існують на підприємстві. Кожна форма існування має свої особливості щодо ліквідності, управління, оцінки та впливу на виробничий процес.

Категорія «Запаси сировини та матеріалів» включає всі ресурси, які підприємство закуповує та використовує для виробництва своєї продукції. Сировина може включати натуральні ресурси, такі як метал, деревина, нафта, які будуть перероблені в кінцеві товари. Матеріали ж включають допоміжні товари, які потрібні для виробництва, такі як болти, фарби, інструменти тощо. Важливою частиною управління цією категорією є забезпечення достатніх запасів для

неперервного виробничого процесу, при одночасному уникненні надлишкових запасів, які можуть зайво зв'язувати капітал.

Запаси готової продукції відображають вартість продукції, яка була виготовлена та готова до продажу або відправлення клієнтам, але яка ще не була продана. Управління запасами готової продукції включає оптимізацію виробничих потужностей, прогнозування попиту, логістику та збут. Ефективне управління дозволяє забезпечувати ліквідність та мінімізувати ризики залежування продукції.

Поточна дебіторська заборгованість включає всі кошти, які клієнти винні підприємству за товари чи послуги, які були надані, але за які ще не було здійснено оплати. Дебіторська заборгованість є важливою для ліквідності підприємства, оскільки вона представляє очікувані грошові надходження. Управління дебіторською заборгованістю вимагає ефективних політик кредитування та процедур стягування боргів.

Інші оборотні активи можуть включати різноманітні активи, не класифіковані в інших категоріях. До них можуть належати короткострокові фінансові інвестиції, передплата податків, аванси постачальникам, претензії, вимоги та інші подібні активи. Ці активи вимагають індивідуального підходу до управління, з огляду на їхню природу та ризики, пов'язані з ними.

Кожна з цих форм оборотних активів є важливою для забезпечення гладкого функціонування діяльності підприємства та виконання його фінансових зобов'язань. Баланс між ними є ключовим для підтримки оптимального рівня ліквідності та ефективності використання ресурсів.

Блок «За характером участі в операційному процесі» на схемі класифікації оборотних активів відноситься до ролі, яку ці активи відіграють в щоденних операціях підприємства. Він поділяє оборотні активи на дві підкатегорії:

– оборотні активи, що обслуговують виробничий цикл підприємства. Ця підкатегорія включає активи, що беруть участь у виробничому циклі компанії. Вони безпосередньо використовуються у виготовленні продукції чи наданні послуг. Це можуть бути запаси (сировина, основні та допоміжні матеріали,

напівфабрикати, а також готова продукція, що чекає на реалізацію), незавершене виробництво (продукція, що перебуває на різних етапах виробничого процесу), витрати майбутніх періодів: кошти, сплачені наперед, які відносяться до витрат майбутніх періодів, наприклад, передплачена оренда або страхування. Активи цієї категорії вимагають постійного оновлення та поповнення для підтримки безперервності діяльності підприємства.

– оборотні активи, що обслуговують фінанси підприємства. Активи в цій підкатегорії забезпечують фінансові потреби підприємства і підтримують його ліквідність. Вони включають грошові кошти та їх еквіваленти (наявність коштів у касі, на банківських рахунках, чекових книжках та інші легко ліквідовані фінансові інструменти), короткострокові фінансові інвестиції (активи, які можуть бути швидко перетворені на грошові кошти, такі як акції або облігації), дебіторська заборгованість (суми, які підприємству винні його клієнти, які мають бути сплачені у короткостроковому періоді). Ці активи дозволяють підприємству фінансувати свою поточну діяльність, управляти грошовими потоками та виконувати короткострокові зобов'язання. Вони також важливі для підтримання фінансової гнучкості та можливості реагування на непередбачені ситуації.

Класифікація оборотних активів за ступенем ліквідності віддзеркалює швидкість, з якою різні активи можуть бути конвертовані в грошові кошти. Ліквідність є ключовим показником для визначення спроможності компанії покривати свої короткострокові зобов'язання. На схемі класифікації оборотні активи поділяються на три рівні за ступенем ліквідності:

– високоліквідні. Це активи, які можуть бути найшвидше перетворені на готівку без втрати їх вартості. До високоліквідних активів належать кошти на рахунках, в касі, а також короткострокові депозити та цінні папери, такі як державні облігації або інші цінні папери, які можна швидко продати на ринку.

– середньоліквідні. Активи, які мають середній ступінь ліквідності, можуть бути конвертовані в кошти швидше, ніж інші види оборотних активів, але не так швидко, як високоліквідні активи. До таких активів зазвичай відносять

дебіторську заборгованість – суми, які мають бути сплачені клієнтами протягом визначеного терміну.

– низьколіквідні. Це активи, конвертація яких у грошові кошти займає більше часу порівняно з високо- та середньоліквідними активами. До низьколіквідних оборотних активів можуть належати запаси сировини та матеріалів, запаси готової продукції, а також довгострокова дебіторська заборгованість. Ці активи вимагають додаткового часу для продажу або можуть потребувати додаткових зусиль для перетворення їх на кошти, наприклад, через розпродажі чи знижки.

Правильна оцінка та управління активами залежно від їх ліквідності є важливою для фінансової стабільності підприємства, оскільки це допомагає підтримувати достатній рівень готівки для виконання поточних зобов'язань, а також для планування інвестиційних та операційних стратегій.

Оборотні активи підприємств відіграють фундаментальну роль в економіці будь-якої держави, впливаючи як на мікро-, так і на макроекономічні процеси. Їх значення можна розглядати з кількох ключових аспектів. Оборотні активи включають такі позиції, як готівка, запаси, дебіторська заборгованість та інші короткострокові активи. Вони є життєво важливими для щоденної операційної діяльності підприємств, забезпечуючи необхідні ресурси для неперервності виробництва, обслуговування зобов'язань та реалізації продукції. Оборотні активи є індикатором ліквідності підприємства. Підтримання достатнього рівня оборотних активів дозволяє підприємствам своєчасно задовольняти свої короткострокові зобов'язання, що є критичним для підтримання фінансової стабільності та довіри кредиторів та інвесторів.

Підприємства виробляють товари та послуги, що є складовою внутрішнього валового продукту (ВВП) країни. Ефективне управління оборотними активами сприяє збільшенню обсягів виробництва та продажу, що, в свою чергу, стимулює економічне зростання. Оптимізація використання оборотних активів може привести до розширення діяльності підприємств, що вимагає додаткової робочої сили. Таким чином, ефективне управління оборотними активами може сприяти

зростанню зайнятості. Підприємства з міцними оборотними активами краще захищені від економічних шоків, таких як інфляція, валютні коливання або нестабільність цін на сировину. Це допомагає зберегти стабільність на макроекономічному рівні.

Вільні оборотні активи, які не залучені в негайні операційні витрати, можуть бути інвестовані в дослідження та розвиток, що є ключовим для інноваційного розвитку економіки. Підприємства з достатніми оборотними активами можуть ефективніше управляти своїми експортно-імпортними операціями, що сприяє зовнішньоторговельному балансу та валютним надходженням в країну. Оборотні активи часто слугують заставою при отриманні короткострокових кредитів, що сприяє розвитку кредитних відносин і підтримці ліквідності банківської системи.

Враховуючи ці аспекти, можна зробити висновок, що оборотні активи підприємств відіграють важливу роль у загальному економічному благополуччі та розвитку держави, впливаючи на різноманітні сектори економіки та сприяючи загальній фінансовій стійкості та зростанню. Структура оборотних активів підприємств в економіці України наведено на рис. 1.4.

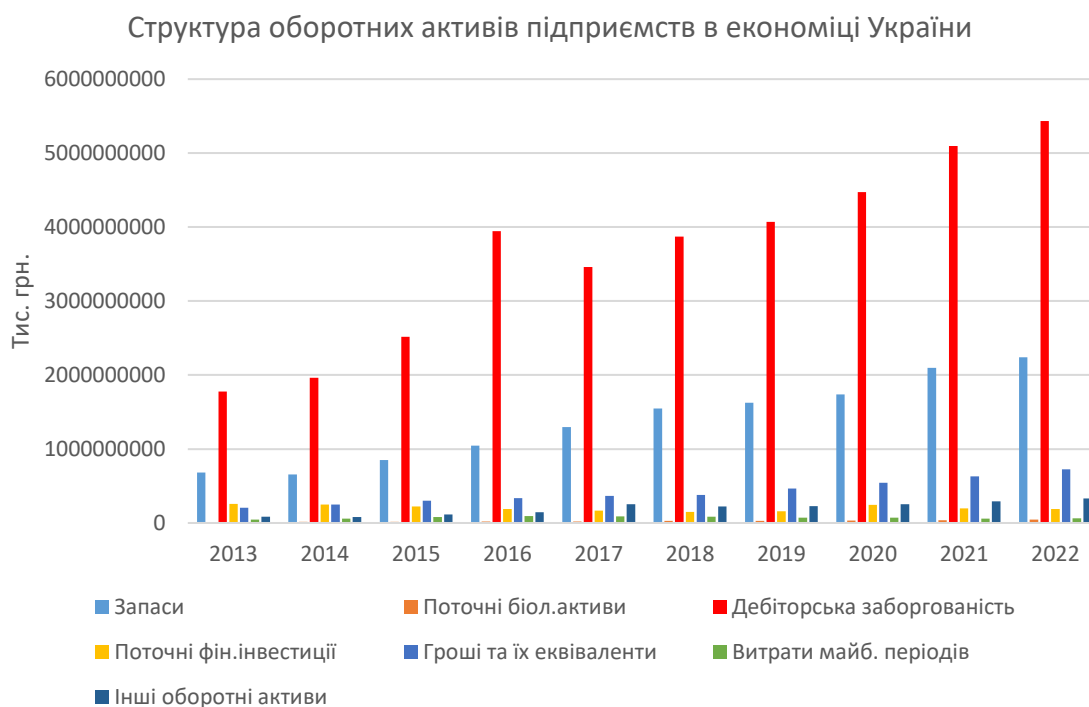

Рисунок 1.4 – Оборотні активи підприємств в українській економіці (авторська розробка на основі [13])

На представленому графіку показана структура оборотних активів підприємств в економіці України за період з 2013 по 2022 рік. Кожен стовпець на графіку відповідає певній категорії оборотних активів, а їх висота вказує на загальну вартість активів в тисячах гривень. Дані категорії оборотних активів включають:

Запаси (синій колір) - представляють собою вартість сировини, матеріалів, напівфабрикатів та готової продукції на складах підприємств. Ця величина має тенденцію до росту з 2013 по 2019 рік, з подальшим зниженням у 2020 році та значним збільшенням у 2021 і 2022 роках.

Поточні біологічні активи (помаранчевий колір) - можуть включати в себе активи сільськогосподарських підприємств, такі як врожай, який готується до збору, тварини в розведенні тощо. Ця величина здається стабільно низькою у порівнянні з іншими активами.

Поточні фінансові інвестиції (світло-синій колір) - це можуть бути короткострокові інвестиції в цінні папери та інші фінансові інструменти. Їх частка у структурі оборотних активів є невеликою.

Гроші та їх еквіваленти (жовтий колір) - включають готівку, кошти на рахунках та інші ліквідні активи, які можна швидко використати для фінансових потреб підприємства. Їх частка зросла у 2021 та 2022 роках, що може свідчити про збільшення ліквідності.

Дебіторська заборгованість (червоний колір) - відображає суми, які підприємства мають отримати від своїх покупців. Червоні стовпці показують, що ця сума має тенденцію до зростання з кожним роком, особливо у 2021 та 2022 роках.

Витрати майбутніх періодів (темно-синій колір) - відносяться до витрат, які були зроблені заздалегідь, але які стануть поточними витратами в наступні періоди, наприклад, передплачена оренда або страхування.

Інші оборотні активи (сірий колір) - включають різні інші активи, які не відносяться до вищезазначених категорій, але які мають цінність для підприємства.

Аналізуючи графік, можна побачити, що дебіторська заборгованість складає значну частку оборотних активів у порівнянні з іншими категоріями. Загальна тенденція показує зростання обсягів оборотних активів, особливо у 2021 та 2022 роках, що може вказувати на зростання обсягів продажів або зміну в управлінні активами.

Оборотні активи відповідно до галузей також можна проаналізувати з позиції забезпечення поточної ліквідності (табл. 1.1). При цьому коефіцієнт поточної ліквідності визначається як співвідношення оборотних активів до поточних зобов'язань.

Таблиця 1.1 – Ліквідність економіки України за видами економічної діяльності (авторська розробка на основі [13])

	Оборотні активи	Поточні зобов'язання і забезпечення	Коеф. поточної ліквідності
Усього	5159197,9	4796067,6	1,076
сільське, лісове та рибне господарство	14862,7	17412,3	0,854
промисловість	2439830,8	2416340,6	1,010
будівництво	182840,8	171683,7	1,065
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	1544173,1	1392563,9	1,109
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	273714,3	236136,0	1,159
тимчасове розміщування й організація харчування	7731,8	13659,5	0,566
інформація та телекомунікації	92990,0	72220,7	1,288
фінансова та страхова діяльність	125535,8	51147,2	2,454
операції з нерухомим майном	80469,8	95089,4	0,846
професійна, наукова та технічна діяльність	320440,8	247051,8	1,297
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	31204,0	34601,3	0,902
освіта	909,1	1970,8	0,461
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	31428,1	26375,0	1,192
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	11848,2	18885,6	0,627
надання інших видів послуг	1218,6	929,8	1,311

У таблиці наведено дані оборотних активів, поточних зобов'язань та забезпечень, а також розрахунок коефіцієнта поточної ліквідності для різних галузей економіки. Коефіцієнт поточної ліквідності (також відомий як коефіцієнт покриття) — це показник, який визначає здатність компанії покривати свої короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів. Це відношення оборотних активів до поточних зобов'язань.

Загальний коефіцієнт поточної ліквідності для всіх галузей становить 1,076, що свідчить про те, що в середньому по економіці активи перевищують зобов'язання, дозволяючи покривати поточні борги.

Для окремих галузей можна зробити наступні спостереження:

Сільське, лісове та рибне господарство має коефіцієнт менший за 1 (0,854), що вказує на потенційні труднощі з покриттям короткострокових зобов'язань.

Промисловість та будівництво мають коефіцієнти близькі до 1 (1,010 та 1,065 відповідно), що вказує на збалансоване співвідношення між оборотними активами та зобов'язаннями.

Оптова та роздрібна торгівля має коефіцієнт 1,109, вказуючи на достатній рівень ліквідності для покриття своїх поточних зобов'язань.

Фінансова та страхова діяльність вирізняється найвищим коефіцієнтом поточної ліквідності — 2,454, що свідчить про значний запас ліквідності.

Сектори, такі як освіта, мистецтво, спорт, розваги та відпочинок, мають низький коефіцієнт ліквідності (0,461 та 0,627 відповідно), що може вказувати на високий ризик ліквідності та можливі труднощі з оперативним покриттям поточних зобов'язань.

Ідеальний коефіцієнт поточної ліквідності зазвичай вважається близько 2, що означає, що підприємство має вдвічі більше оборотних активів, ніж потрібно для покриття своїх короткострокових зобов'язань. Однак, це може відрізнитися в залежності від галузі та специфіки діяльності компанії. Занадто високий коефіцієнт може вказувати на нераціональне використання ресурсів, а занадто низький — на потенційні проблеми з платоспроможністю.

2 МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВ

Оптимізація процесів управління оборотними активами є ключовим аспектом фінансового управління будь-якого підприємства, оскільки це має вирішальне значення для забезпечення його стабільної та безперервної експлуатації. Розробка ефективної стратегії або удосконалення існуючих підходів до управління оборотними ресурсами стає пріоритетним завданням, що вимагає не лише розуміння фундаментальних принципів, але й адаптації до динамічного економічного середовища. У зв'язку з цим, розробка та впровадження інноваційних інструментів використання та контролю оборотних активів має неабияку вагу для зміцнення позицій підприємства на ринку. Комплексний аналіз та постійний моніторинг цієї категорії активів є необхідністю в сучасних умовах господарювання, що дозволяє підвищити ефективність ведення бізнесу та забезпечити конкурентоспроможність.

У сучасній науковій думці проблемам управління оборотними активами приділяється досить значна увага (табл. 2.1). Узагальнюючи наведені підходи, можна зазначити, що під час ведення бізнесу, економічний агент самостійно керує процесом залучення та використання оборотних активів, які є важливою частиною фінансового здоров'я компанії. Збільшення обсягу оборотних активів може бути індикатором розширення діяльності, однак керівництво повинне усвідомлювати потенційні обмеження та ризики, що супроводжують це зростання. Інвестиції в оборотні активи мають бути виправдані збільшенням обсягів продажу та прибутковості.

Коли оборотні активи досягають піку ефективності, це може призвести до значного підвищення прибутків підприємства. Однак, подальше неконтрольоване зростання цих активів без адекватного збільшення продажів може призвести до зайвого збільшення оперативних витрат, які, у свою чергу, можуть еродувати прибутки. Таким чином, оптимальне управління оборотними активами вимагає

зваженого підходу до інвестування та строгого контролю за витратами, щоб максимізувати фінансові результати.

Таблиця 1.2 – Узагальнення напрацювань сучасних авторів щодо проблематики управління оборотними активами підприємств (узагальнено автором)

Автори	Науковий внесок
Гаватюк Л.С., Пілат А.К. [14]	Виявлено зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на здійснення управління оборотними активами. Розроблено механізм ефективності управління оборотними активами підприємства, який представлений в структурно-логічній схемі. Проаналізовано управління оборотними активами підприємств на прикладі сільськогосподарського сектору України та визначено перспективи його розвитку. Зазначено основні напрями управління оборотними активами на підприємстві
Колодзів О., Азізова К. [15]	Узагальнено підходи до управління оборотними активами у сучасних умовах господарювання. Досліджено етапи процесу управління оборотними активами промислових підприємств
Perevozova I., Dzoba O., Minakova S., Bondarenko S., Vasylyk O. [16]	Доведено, що особливої уваги потребує політика підприємства щодо управління операційними та фінансовими ризиками, спрямована на їх мінімізацію. Для промислового підприємства вкрай важливо мати можливість формувати необхідні запаси матеріальних ресурсів, які потім використовуються у процесах виробництва і надання послуг. В якості інструментів поліпшення управління оборотними активами підприємства пропонується впроваджувати планування та бюджетування грошових потоків, використовувати для цих цілей платіжний календар, що дозволить контролювати ліквідність підприємства.
Чуприна Х., Валяев О., Деркач А. [17]	Досліджено такі оборотні кошти як виробничі запаси з точки зору їх формування і ефективного використання та сформовано ефективний механізм управління оборотним капіталом підприємства на базі концепції just-in-time.
Перевозова І., Павлова Г. [18]	На основі аналізу літературних джерел було розроблено загальний алгоритм управління оборотними активами підприємства, який складається з шести етапів та включає аналіз використання оборотного капіталу в попередньому періоді, визначення підходів до формування оборотних активів, їх оптимізацію, забезпечення необхідної ліквідності та збільшення рентабельності оборотних активів.
Кубецька О.М., Остапенко Т.М., Палешко Я.С. [19]	Систематизовано показники оцінки ефективності використання оборотних активів, що включають: коефіцієнт оборотності оборотних активів; коефіцієнт закріплення оборотних активів; тривалість одного обороту оборотних активів; рентабельність оборотних активів. В особливих умовах (умовах війни) суб'єктам бізнесу рекомендується використання шляхів підвищення ефективності використання оборотних активів за такими етапами: формування оборотних активів та їх використання (за стадіями кругообігу)
Бабич Л.М., Головатий В.В. [20]	На основі більш поглибленого дослідження базисних науково-теоретичних засад та аналітичних розрахунків щодо руху обсягів оборотних коштів за окремими структурними елементами на підприємстві, запропоновано ряд заходів з управління оборотними активами підприємств в сучасних економічних умовах в контексті максимального врахування можливих факторів і пов'язаних з ними ризиків щодо впливу внутрішнього і особливо зовнішнього середовища.

На рисунку 2.1 наведено загальну схему управління оборотними активами підприємства.

Рисунок 2.1 – Схема управління оборотними активами [14]

На зображенні представлена схема управління оборотними активами підприємства, яка розкриває послідовність та взаємозв'язок між різними етапами у цьому процесі. Схема складається з дев'яти основних етапів:

1. Аналіз загального обсягу, складу, структури та ефективності використання оборотних активів в попередньому періоді. На цьому етапі проводиться ретельне дослідження існуючих оборотних активів, їх складу та як вони використовувались раніше, щоб оцінити їх внесок у загальну ефективність підприємства.

2. Вибір шляхів поліпшення формування оборотних активів. Вивчення ієрархії цілей політики формування оборотних активів. На цьому етапі

визначаються можливі стратегії для покращення управління оборотними активами, з урахуванням ієрархії цілей компанії.

3. Обґрунтування кількісних характеристик формульованих цілей. Розробляється план із конкретними, кількісно вимірюваними цілями, на основі якого можна буде вимірювати прогрес і вносити корективи.

4. Забезпечення оптимального обсягу всіх видів оборотних активів. Здійснюється планування необхідних оборотних активів з метою забезпечення достатнього рівня для виконання поточних та майбутніх операцій.

5. Забезпечення оптимального співвідношення постійної та змінної частини оборотних активів. Оптимізується баланс між сталими активами, необхідними для неперервності операцій, та змінними, які можуть коливатися в залежності від потреб бізнесу.

6. Забезпечення необхідного рівня ліквідності та швидкості обороту оборотних активів. Управління ліквідністю та швидкістю обороту оборотних активів для забезпечення здатності підприємства своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання.

7. Забезпечення необхідного рівня рентабельності та припустимого рівня ризику оборотних активів. Рівень прибутковості оборотних активів має бути виважений з ризиками, щоб максимізувати фінансовий результат без надмірного нараження на небезпеку.

8. Вибір форм та джерел фінансування оборотних активів. Вибір джерел фінансування, таких як внутрішні резерви чи зовнішнє кредитування, для оптимізації фінансових затрат і збереження фінансової стабільності.

9. Моніторинг і контроль за поточним станом оборотних активів та прийняття відповідних коригуючих рішень. Регулярне відстеження стану оборотних активів для раннього виявлення та вирішення проблем, що можуть вплинути на фінансову діяльність підприємства.

Схема підкреслює системний та динамічний підхід до управління оборотними активами, зі зворотним зв'язком і корекціями для підтримки стратегічних і тактичних цілей розвитку підприємства.

Управління оборотними активами підприємства є складним процесом, який залежить від цілого спектру зовнішніх і внутрішніх факторів. Вплив цих факторів визначає ефективність використання ресурсів і може мати значний вплив на загальні фінансові результати підприємства [21]. До зовнішніх факторів належать:

- ступінь розвитку фінансового ринку впливає на можливості підприємства залучати додаткове фінансування та умови кредитування;

- конкурентне середовище визначає, наскільки ефективно підприємство повинно управляти своїми оборотними активами, щоб бути конкурентоспроможним;

- нецінові детермінанти попиту, такі як якість, бренд, сервіс, можуть вплинути на швидкість обертання запасів і розмір дебіторської заборгованості;

- законодавча база регулювання створює рамки для діяльності підприємства та впливає на вимоги до обліку та звітності;

- відносини з контрагентами включають умови кредитування і оплати, що також визначають швидкість обертання оборотних активів.

Внутрішні фактори:

- виробнича технологія підприємства впливає на необхідність у запасах і їх обертання;

- облікова політика підприємства має прямий вплив на ведення фінансових звітів і оцінку активів;

- кваліфікація фінансових менеджерів визначає рівень професіоналізму у прийнятті рішень щодо управління активами;

- організаційна структура може поліпшити або ускладнити процес управління оборотними активами через свою ефективність або неефективність;

- стратегічні цілі підприємства накладають рамки на довгострокове планування та використання оборотних активів.

Таким чином, можна зазначити, що управління оборотними активами вимагає глибокого аналізу як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, а також

розробки стратегій, які враховують цілісний підхід до управління ресурсами та адаптацію до мінливих умов ринку.

У сфері ринкових відносин та змінних умов господарювання, управління запасами виступає як визначальний елемент, який істотно впливає на загальний успіх і фінансову результативність компанії, а отже, і на її конкурентоспроможність. Задача оптимального управління запасами є актуальною для усіх учасників ринку, проте для великих підприємств це питання стає особливо важливим через значні обсяги господарських операцій.

Компанії, які ефективно застосовують принципи логістики, в тому числі оптимізацію ланцюгів поставок та управління запасами, часто виходять на лідируючі позиції у своїх сегментах ринку. Запаси мають стратегічне значення, оскільки без забезпечення необхідними матеріальними ресурсами неможливе ведення неперервного виробництва і, як наслідок, задоволення потреб клієнтів.

В умовах, коли підприємства зіткнені з потребою оперативно реагувати на коливання попиту та інші ринкові виклики, наявність добре відрегульованої системи управління запасами є вирішальною. Така система дозволяє забезпечити оптимальний баланс між зайвими запасами, які можуть призвести до непотрібного іммобілізування коштів, та ризиком дефіциту, що може спричинити затримки у виробництві та втрату прибутку.

Зважаючи на це, підприємствам слід приділяти особливу увагу до підходів організації ефективного управління запасами, впроваджуючи такі методики, як точне своєчасне замовлення (Just-in-time), оптимізація асортименту запасів, розвиток взаємовідносин з постачальниками та використання сучасних ІТ-рішень для моніторингу та аналізу запасів [22].

Система управління оборотними активами Just-in-time (JIT) (рис. 2.2) полягає у мінімізації запасів сировини, матеріалів та готової продукції, з метою оптимізації витрат та підвищення ефективності виробництва. Сутність JIT концентрується на виробництві і доставці товарів або матеріалів тільки тоді, коли вони потрібні у процесі виробництва або для виконання замовлень клієнтів.

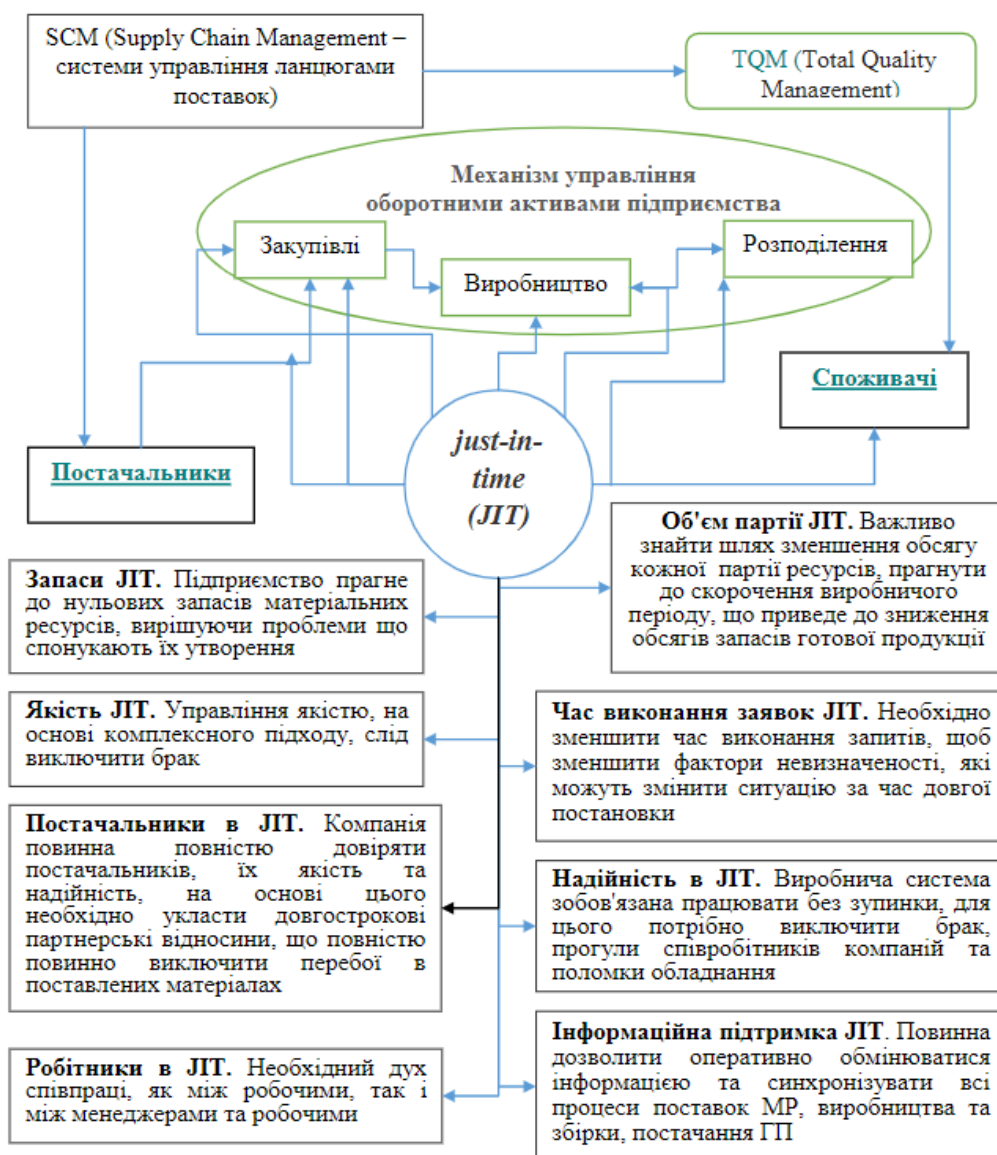

Рисунок 2.2 – Концепція Just-in-time в системі управління оборотними активами підприємства [17]

Система JIT допомагає підприємствам значно знизити рівень запасів на складах. Це звільняє обігові кошти, що раніше були іммобілізовані в запасах, та зменшує витрати на складське зберігання. Зменшення обсягу запасів за допомогою JIT підвищує ліквідність компанії, дозволяючи краще управляти грошовими потоками та швидше реагувати на зміни в попиті. JIT забезпечує виробництво чи постачання товарів у точній кількості та саме в час, коли вони потрібні, що допомагає уникнути перевиробництва та застарівання продукції. Застосування JIT може знизити втрати, пов'язані з браком, оскільки виробництво

відбувається в більш коротких циклах, і помилки можуть бути швидко виявлені та виправлені. Оскільки JIT вимагає точності в плануванні та виконанні, це стимулює підприємства постійно поліпшувати якість виробництва та процесів. JIT вимагає тісної співпраці з постачальниками та надійності їхніх доставок, що може привести до створення більш міцних партнерських відносин.

Система JIT може бути надзвичайно ефективною в індустріях з високою конкуренцією та швидко змінюваним попитом. Проте її впровадження вимагає досконалого планування та управління, оскільки будь-які затримки в постачанні або зміни в попиті можуть призвести до зупинки виробництва або нездатності задовольнити потреби клієнтів.

В контексті фінансової структури підприємства ключову роль відіграє дебіторська заборгованість. Як неодмінний компонент фінансового балансу, вона представляє собою вимоги, які підприємство має до інших економічних агентів, що включають як інші бізнеси, так і приватних осіб, котрі виступають в ролі дебіторів. За принципами управління оборотними активами загалом, критично важливо підтримувати рівень дебіторської заборгованості на оптимальному рівні. Недостатньо висока дебіторська заборгованість може свідчити про надмірну жорсткість кредитної політики, що може стримувати продажі та негативно позначатися на ліквідності та платоспроможності підприємства, як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі.

Слід зазначити, що при визначенні коефіцієнтів ліквідності, які відображають здатність підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання, в розрахунок беруться лише ті частини дебіторської заборгованості, що очікуються до погашення протягом наступних 12 місяців. Тоді як для оцінки перспективної ліквідності аналізуються довгострокові частини заборгованості, тобто ті, що будуть погашені після періоду в 12 місяців від звітної дати.

Якщо дебіторська заборгованість має незначну абсолютну величину, це може призвести до зниження показників ліквідності до критичних рівнів, що може бути трактовано як сигнал про можливі фінансові труднощі та недостатню ліквідність для забезпечення поточних зобов'язань підприємства.

Ефективна політика управління дебіторською заборгованістю є критично важливою для підтримки фінансової стабільності будь-якого підприємства. Вона повинна включати детально розроблену послідовність дій для управління циклом від розрахунку платежів до їх фактичного отримання (рис. 2.3).

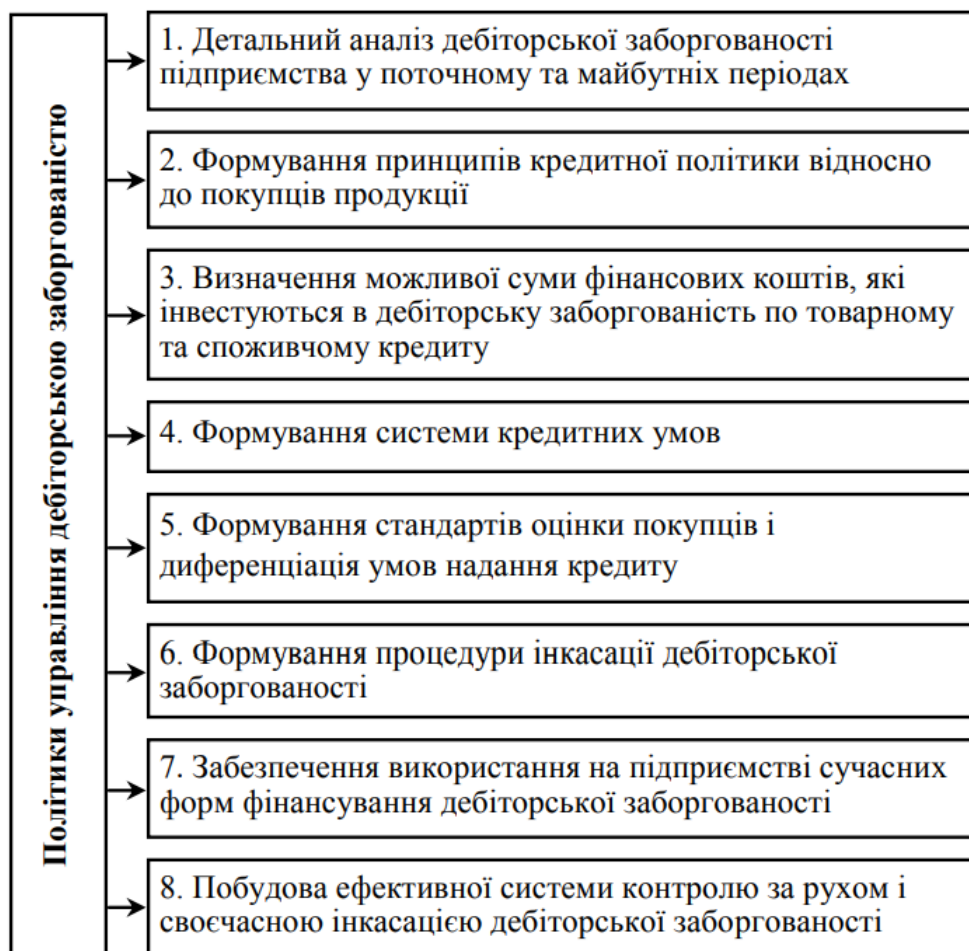

Рисунок 2.3 – Політика управління дебіторською заборгованістю [23]

Ця схема демонструє систематичний підхід до оптимізації дебіторської заборгованості на підприємстві. Проведемо аналіз кожного з елементів:

1. Детальний аналіз дебіторської заборгованості підприємства у поточному та майбутніх періодах. Цей етап передбачає глибокий аналіз стану дебіторської заборгованості, з метою оцінки ризиків неплатежів та виявлення можливих тенденцій і змін в динаміці платежів.

2. Формування принципів кредитної політики відносно до покупців продукції. На цьому етапі розробляються основні засади та принципи, які підприємство буде застосовувати при наданні кредиту своїм клієнтам, зокрема умови та терміни оплати.

3. Визначення можливої суми фінансових коштів, які інвестуються в дебіторську заборгованість по товарному та споживчому кредиту. Цей крок включає розрахунок оптимального обсягу коштів, які можуть бути вкладені в дебіторську заборгованість, а також визначення балансу між товарними та споживчими кредитами.

4. Формування системи кредитних умов. Розробка докладних умов кредитування, які будуть використовуватися при угодах з дебіторами, включаючи відсоткові ставки, строки погашення та інші ключові параметри.

5. Формування стандартів оцінки покупців і диференціації умов надання кредиту. Установлення критеріїв для оцінки фінансової надійності покупців та варіювання кредитних умов в залежності від цієї оцінки.

6. Формування процедури інкасації дебіторської заборгованості. Встановлення процесу збору платежів від дебіторів, який може включати різні методи інкасації, процедури досудового врегулювання та інші заходи щодо стягнення боргів.

7. Забезпечення використання на підприємстві сучасних форм фінансування дебіторської заборгованості. Впровадження інноваційних фінансових інструментів, таких як факторинг, що дозволяє підприємству перетворювати дебіторську заборгованість на ліквідні кошти.

8. Побудова ефективної системи контролю за рухом і своєчасною інкасацією дебіторської заборгованості. Розробка та впровадження процедур, які забезпечують постійний моніторинг статусу дебіторських боргів, своєчасне виявлення та реагування на прострочення платежів.

Ця схема демонструє цілісний підхід до управління дебіторською заборгованістю, який передбачає стратегічне планування, ретельний контроль та адаптивне реагування на змінні умови ринку, з метою підтримки фінансової стійкості підприємства.

Управління дебіторською заборгованістю — це складний і багатогранний процес, який включає в себе не тільки стратегії щодо зниження або перефінансування існуючих заборгованостей, а й активне взаємодіяння з клієнтами. З метою не лише контролю за обсягами дебіторської заборгованості, але й збереження та нарощування обсягів продажів, підприємствам необхідно розвивати довгострокові відносини зі своїми партнерами. Так, в контексті економічних потрясінь або затримок у платежах, грамотне планування та ведення дебіторської заборгованості набуває особливої ваги. Неправильне управління цими активами може призвести до зростання неликвідних боргів, погіршення ліквідності компанії, зменшення обігового капіталу, а також до втрат у доходах та прибутках. Відтак, стратегія управління дебіторською заборгованістю має бути інтегрована у загальну фінансову політику підприємства і враховувати не лише поточний фінансовий стан, а й прогнозовані тенденції розвитку бізнесу і ринку. На рис. 2.4 узагальнено процес планування контролю дебіторської заборгованості підприємства.

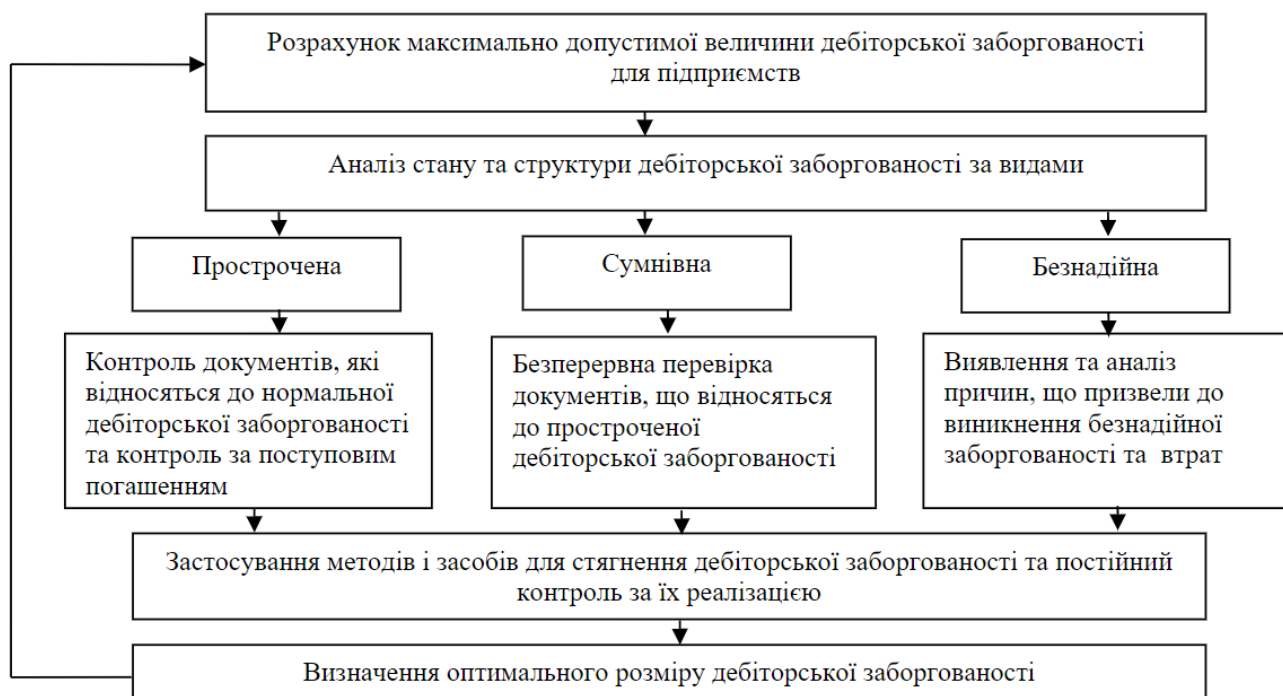

Рисунок 2.4 – Процес планування дебіторської заборгованості [24]

На основі викладеної на рисунку 2.4 інформації, першочерговою задачею в процесі управління дебіторською заборгованістю є визначення її оптимальної

величини. Встановлення максимального рівня заборгованості, який не призведе до погіршення ліквідності та платоспроможності компанії, є ключовим для забезпечення її фінансової стабільності. Це включає в себе не тільки обмеження загального обсягу дебіторської заборгованості, але й підтримку її в рамках розумних меж, які дозволять підприємству залишатися конкурентоспроможним та ліквідним.

Разом із цим, проведення структурного аналізу дебіторської заборгованості є важливим інструментом для глибшого розуміння характеру боргів. Аналіз повинен охоплювати розподіл заборгованості за категоріями та клієнтами, строками погашення, а також розміром боргу. Особлива увага приділяється різним категоріям заборгованості:

- допустима заборгованість: це борги, які в рамках умов кредитування очікуються до своєчасного погашення;

- сумнівна заборгованість: включає ті борги, по яким є підстави сумніватися в можливості повернення коштів;

- прострочена заборгованість: борги, по яких термін погашення був перевищений;

- безнадійна заборгованість: заборгованість, по якій майже немає шансів на погашення, і яку зазвичай списують як неповернену.

Кожна з цих категорій вимагає індивідуального підходу до управління та рішення: від реструктуризації та домовленостей з боржниками до активного стягнення боргів і списання безнадійної заборгованості. Врахування різноманітності станів дебіторської заборгованості дозволяє компанії більш точно прогнозувати свої грошові потоки та розробляти стратегії для мінімізації фінансових ризиків.

Забезпечення неперервного та стабільного розвитку, а також утримання конкурентних позицій на ринку, тісно пов'язане з ефективністю керування фінансовими потоками компанії. Грошові ресурси є життєвою артерією бізнесу, оскільки вони наповнюють його операційну діяльність і є джерелом доходів. Основна ціль формування та управління активами полягає у забезпеченні ефективного розподілу капіталу для підтримки та оптимізації бізнес-процесів.

Управління фінансами включає в себе контроль за балансом між надходженнями та витратами, як готівковими, так і безготівковими, з метою забезпечення фінансової стійкості.

Позитивний грошовий потік вказує на перевищення грошових надходжень над виплатами, що є індикатором фінансової здоров'я компанії. Водночас, негативний грошовий потік сигналізує про недостатність коштів для покриття поточних зобов'язань, що може призвести до проблем із ліквідністю. Деякі з ознак, що свідчать про нагальну потребу в переоцінці та оптимізації управління грошовими активами включають невиконання фінансових цілей затвердженого бізнес-плану, подовження термінів погашення кредиторської заборгованості, зростаючий нагляд та тиск з боку інвесторів та кредиторів, обмеження в наявних грошових резервах чи оборотному капіталі, а також втрата контролю над поточними та майбутніми фінансовими показниками.

У випадку виявлення таких ознак, компанія повинна провести всебічний аналіз грошових потоків та застосувати методи фінансового моделювання для прогнозування майбутніх фінансових потреб. Це дозволить своєчасно вжити коригувальних заходів для підтримки ліквідності, зменшення фінансових ризиків та підтримання загальної стабільності підприємства в непередбачуваних ринкових умовах.

Оптимізація грошових потоків є ключовою в управлінні фінансами підприємства, забезпечуючи стабільний розвиток та утримання ефективної бізнес-моделі. Від згуртованості та координації грошових потоків залежить ліквідність підприємства, його здатність погашати короткострокові зобов'язання та здійснювати інвестиції для подальшого зростання.

Згідно із загальноприйнятими методологіями, процеси оптимізації можна класифікувати за трьома основними напрямками:

– методи оптимізації за обсягами. Ці методи спрямовані на збільшення чистого притоку грошових коштів шляхом мобілізації додаткових ресурсів. Вони можуть включати приватизацію капіталу через залучення стратегічних інвесторів,

емісію цінних паперів, отримання пільгових кредитів, а також монетизацію невикористовуваних активів через їх продаж чи передачу в оренду;

– методи оптимізації в часі. Ці методи орієнтовані на синхронізацію та регулювання таймінгу грошових потоків, зокрема шляхом узгодження розкладів платежів, закупівель та продажів, аби вони відповідали фінансовим цілям підприємства;

– методи максимізації чистого грошового потоку. Використовуючи ці методи, підприємство прагне до збільшення ефективності використання своїх фінансових ресурсів та прискорення оборотності капіталу, що веде до оптимізації фінансового циклу.

У зарубіжній практиці широке застосування знайшли моделі управління грошовими коштами, зокрема моделі Баумоля та Міллера-Орра, які дозволяють оптимізувати баланс між витратами на утримання грошових залишків і витратами на їх конвертацію чи поповнення (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Моделі Баумоля та Міллера-Орра [25]

Характеристика	Модель Баумоля	Модель Міллера–Орра
Вихідні положення	1. Постійність потоку витрачання грошових коштів. 2. Збереження всіх резервів грошових активів у формі короткотермінових фінансових вкладень. 3. Зміна залишку грошових активів від їх максимуму до мінімуму, який дорівнює нулю або наперед визначеній величині.	1. Наявність певного розміру страхового запасу. 2. Наявність певної нерівномірності в надходженні й витрачанні грошових коштів, а відповідно і залишку грошових активів. 3. Мінімальна межа формування залишку грошових активів приймається на рівні страхового залишку, а максимальна – на рівні трикратного розміру страхового залишку.
Математичний алгоритм розрахунку максимального розміру залишку грошових коштів	$Q = \sqrt{\frac{2 \cdot V \cdot c}{r}} \quad (1)$	$Q = O_H + \sqrt[3]{\frac{3 \cdot c \cdot v}{4 \cdot r}} + 3^* \quad (2)$
	Q – оптимальний розмір максимального залишку грошових активів підприємства; V – запланований обсяг грошового обігу (сума витрат грошових коштів); c – витрати з конвертації грошових коштів у цінні папери; r – середня ставка процента за короткотерміновими фінансовими вкладеннями (рівень втрати альтернативних доходів при зберіганні грошових коштів); v – варіація щоденного надходження грошових коштів на рахунки підприємства; O_H – мінімальна величина грошових коштів, яку доцільно утримувати на рахунку (страховий залишок).	
Формули розрахунку середнього залишку грошових коштів	$Q_c = \frac{Q}{2} \quad (3)$	$Q = O_H + \sqrt[3]{\frac{3 \cdot c \cdot v}{4 \cdot r}} \quad (4)$
	Q_c – оптимальний розмір середнього залишку грошових активів підприємства.	
Логіка дій фінансового менеджера при використанні моделі	Усі кошти, які надходять на поточний рахунок підприємства, воно вкладає в короткотермінові цінні папери. Як тільки запас грошових коштів дорівнюватиме нулю, підприємство продає частину цінних паперів і тим самим поповнює запас грошових коштів до початкової величини.	Залишок коштів на рахунку хаотично змінюється до того часу, доки не досягне верхньої межі. Як тільки це стається, підприємство починає придбання достатньої кількості цінних паперів з метою повернути запас грошових коштів до деякого нормального рівня.

Модель Баумоля допомагає визначити оптимальний розмір партії коштів для вивільнення, схоже на модель управління запасами, тоді як модель Міллера–Орра регулює верхні та нижні межі грошового балансу.

У питанні підвищення ефективності грошових потоків ключове місце займає оптимізація оборотності грошових активів. Прагнення до скорочення та подальшого уникнення накопичення дебіторської заборгованості, а також забезпечення більш оперативного відшкодування коштів сприяє ефективному використанню обігових коштів. Це також передбачає зменшення обсягів готівкових розрахунків, що веде до оптимізації грошових резервів. Такий підхід дозволяє підприємству швидше реагувати на ринкові зміни, підтримувати стабільність та підвищувати загальну фінансову продуктивність.

3 ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «СМЕРЕКА»

Підприємство ТОВ «Смерека» залучене до широкого спектру діяльності, яка включає торгівлю та надання послуг. ТОВ «Смерека» працює у сфері роздрібної та оптової торгівлі. Воно займається продажем товарів, що охоплює широкий асортимент продукції від продовольчих товарів до товарів широкого вжитку. Додатково, підприємство надає широкий спектр послуг, своїм клієнтам, наприклад, післяпродажне обслуговування, ремонт, доставку товарів або консультаційні послуги.

Оцінюючи ефективність управління оборотними активами такого підприємства, слід зосередитися на аналізі запасів товарів, швидкості їх обертання, структурі та динаміці дебіторської та кредиторської заборгованості, а також на здатності компанії ефективно управляти грошовими потоками. Для оцінювання стану оборотних активів підприємства використовуються дані фінансової звітності наведені в додатку А.

Спочатку проаналізуємо загальний стан активів підприємства (рис. 3.1).

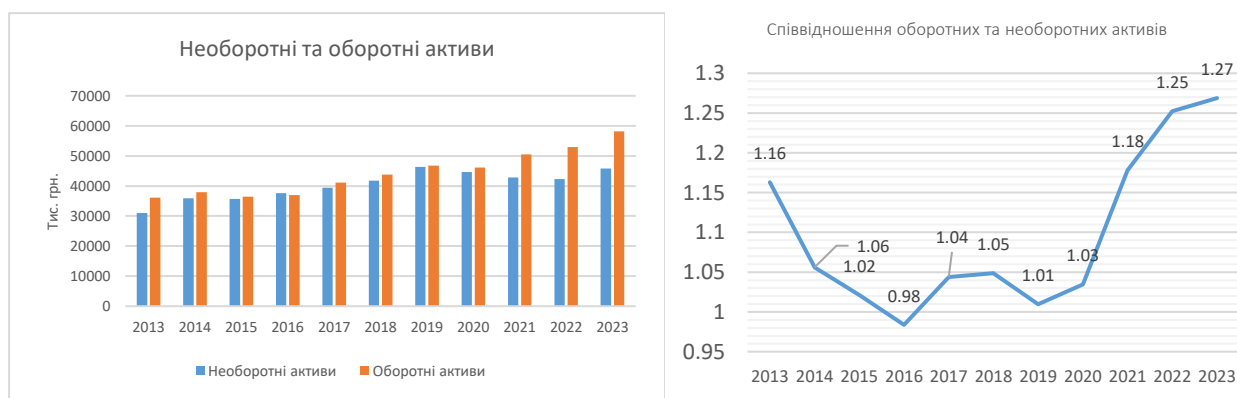

Рисунок 3.1 – Стан активів підприємства (авторська розробка)

З наданих графіків можна побачити динаміку змін у структурі активів підприємства за період з 2013 по 2023 роки.

На першому графіку видно, що обсяг оборотних активів і необоротних активів підприємства загалом збільшується протягом даного періоду. Це може

свідчити про розширення операційної діяльності та інвестицій в довгострокові активи. Оборотні активи зросли особливо помітно, що може свідчити про збільшення запасів, дебіторської заборгованості або грошових коштів, та свідчить про потенційне підвищення ліквідності підприємства.

Другий графік показує співвідношення оборотних і необоротних активів, яке зросло з 1,16 у 2013 році до 1,27 у 2023 році. Зміна співвідношення вказує на зміну акцентів в активному управлінні підприємства. Високе співвідношення в кінці періоду може вказувати на зосередження ресурсів на швидкооборотних активах, що є важливим для підтримки гнучкості в операційній діяльності та можливості швидкого реагування на зміни ринкових умов. Такий розвиток може бути позитивним для підприємств, які намагаються адаптуватися до динамічного ринкового середовища.

Разом з тим, значне зростання оборотних активів порівняно з необоротними може вказувати на потенційні ризики переінвестування в короткострокові активи на шкоду довгостроковому розвитку. Оптимальне співвідношення між оборотними та необоротними активами є важливим для збалансованого фінансового здоров'я та сталого зростання підприємства.

Такий аналіз дозволяє робити висновки про фінансову стратегію підприємства та його поточний фінансовий стан. Уважне управління співвідношенням оборотних та необоротних активів є ключовим для підтримки ефективності і стабільності підприємства.

Структура оборотних активів підприємства (рис. 3.2) має свої специфічні особливості. Зі структури видно, що дебіторська заборгованість становить значну частину оборотних активів підприємства, і її частка зросла протягом розглянутого періоду. Це може свідчити про те, що підприємство може зіткнутися з проблемами ліквідності, якщо дебіторська заборгованість не буде своєчасно погашена.

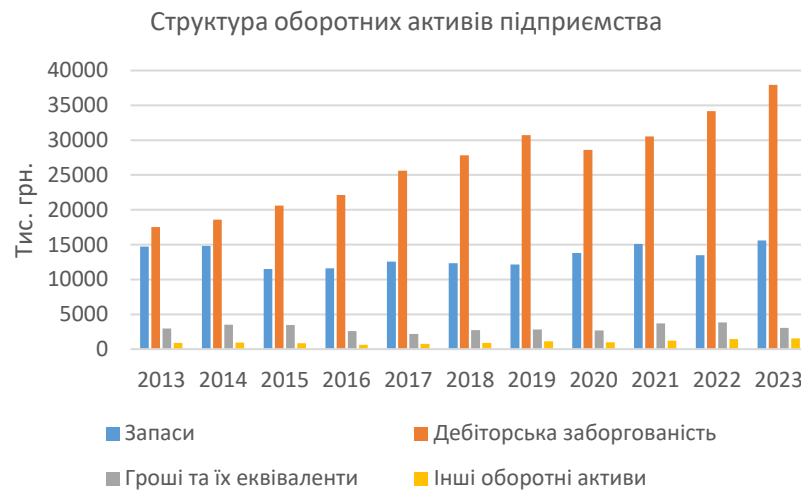

Рисунок 3.2 – Структура оборотних активів підприємства

Запаси як компонент оборотних активів залишаються відносно стабільними протягом декількох років, але їх частка у загальній структурі знижується в порівнянні зі збільшенням дебіторської заборгованості. Стабільність рівня запасів може вказувати на ефективне управління запасами та баланс між потребою в забезпеченні продукцією та необхідністю звільнення грошових коштів.

Гроші та їх еквіваленти, хоч і займають меншу частку в структурі оборотних активів, є важливим показником ліквідності підприємства. Високий рівень ліквідності є індикатором того, що підприємство може ефективно виконувати свої короткострокові фінансові зобов'язання.

Інші оборотні активи, які можуть включати передоплати, короткострокові фінансові інвестиції та інші активи, що обертаються, також займають певну частину в структурі оборотних активів підприємства.

Загальна динаміка структури оборотних активів вказує на потребу в управлінні дебіторською заборгованістю та можливу потребу в підвищенні ефективності використання грошових коштів та їх еквівалентів для підтримання ліквідності та фінансової стабільності.

Для визначення ефективності управління активами доцільно розрахувати деякі показники ділової активності, наведені в табл. 3.1. У наданій таблиці представлені фінансові показники та їх формули для розрахунку, які використовуються для оцінки ефективності управління оборотними активами

підприємства. Ці показники допомагають зрозуміти, як ефективно компанія використовує свої короткострокові активи і зобов'язання в оперативному управлінні та фінансуванні.

Коефіцієнт оборотності активів відображає ефективність використання всіх активів підприємства для генерування доходу. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості показує, як часто протягом року підприємство обертає дебіторську заборгованість у готівку. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості ілюструє, як швидко компанія погашає зобов'язання перед своїми кредиторами. Сроки погашення дебіторської та кредиторської заборгованості відображають середній час, за який підприємство отримує платежі від дебіторів та платить кредиторам. Коефіцієнт оборотності запасів оцінює, наскільки ефективно компанія управляє своїми запасами. Коефіцієнт оборотності власного капіталу показує, наскільки ефективно використовується капітал, який належить власникам підприємства.

Таблиця 3.1 – Показники ділової активності [26]

Показник	Розрахунок	Зміст
Коефіцієнт оборотності активів	відношення чистої виручки від реалізації до середньорічної вартості активів $\frac{\Phi 2 \text{ р.2000}}{\Phi 1(\text{р.1300(гр.3)} + \text{р.1300(гр.4)})} / 2$	Характеризує ефективність використання підприємством усіх наявних у нього ресурсів незалежно від джерел їх залучення.
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	відношення чистої виручки від реалізації до середньорічного розміру дебіторської заборгованості $\frac{\Phi 2 \text{ р.2000}}{\Phi 1((\text{р.1125} \div \text{р.1155}) \text{ гр.3} + (\text{р.1120} \div \text{р.1155}) \text{ гр.4})} / 2$	Показує, скільки разів за рік обернулися кошти, вкладені в розрахунки, тобто скільки разів ця заборгованість утворюється та погашається протягом року.
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	розраховується як відношення собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг) до середньорічної величини кредиторської заборгованості $\frac{\Phi 2 \text{ р.2050}}{\Phi 1((\text{р.1610} \div \text{р.1650}) \text{ гр.3} + (\text{р.1610} \div \text{р.1650}) \text{ гр.4})} / 2$	Показує швидкість обертання кредиторської заборгованості підприємства за період, що аналізується, розширення або зниження комерційного кредиту, що надається підприємству.
Строк погашення дебіторської заборгованості	відношення тривалості звітного періоду (360 днів) до коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості	Показує середній період погашення дебіторської заборгованостей.
Строк погашення кредиторської заборгованості	відношення тривалості звітного періоду (360 днів) до коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості	Показує середній період погашення кредиторської заборгованостей.
Коефіцієнт оборотності запасів	відношення чистої виручки від реалізації до середньорічного розміру запасів $\frac{\Phi 2 \text{ р.2000}}{\Phi 1(\text{р.1100гр.3} + \text{р.1100гр.4})} / 2$	Показує, як часто обертаються запаси для забезпечення поточного обсягу продажу.
Фондовіддача	відношення чистої виручки від реалізації до середньорічної вартості основних засобів $\frac{\Phi 2 \text{ р.2000}}{\Phi 1(\text{р.1010гр.3} + \text{р.1010гр.4})} / 2$	Характеризує ефективність використання основних засобів і показує скільки отримано виручки на одиницю вкладених основних засобів.
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньорічної величини власного капіталу підприємства $\frac{\Phi 2 \text{ р.2000}}{\Phi 1(\text{р.1495(гр.3)} + \text{р.1495(гр.4)})} / 2$	Показує ефективність використання власного капіталу підприємства.

Кожен з цих показників розраховується використовуючи специфічну формулу, де фігурують такі змінні як чистий виручок від реалізації, середньорічна

вартість активів чи заборгованостей, та інші. Розрахунки дають можливість зробити висновки про ліквідність, фінансову стабільність та оперативну ефективність підприємства, а також визначити потенційні напрямки для поліпшення управління оборотними активами.

Динаміка зміни коефіцієнта оборотності активів наведена на рис. 3.3.

Рисунок 3.3 – Коефіцієнт оборотності активів (авторська розробка)

На графіку представлена динаміка коефіцієнта оборотності активів підприємства з 2013 по 2023 роки. Цей коефіцієнт відображає, скільки разів за рік підприємство здійснює повний обіг своїх активів, тобто генерує дохід, рівний їх вартості. За розглядуваний період спостерігається певна волатильність у коефіцієнті оборотності активів. У 2013 році коефіцієнт стартує з значення приблизно 9,88 і до 2015 року зростає, досягаючи 10,95. Це може свідчити про збільшення ефективності використання активів компанією для генерування доходів.

У 2016 році спостерігається вражаючий стрибок до 11,31, що є найвищим показником за весь період, після чого коефіцієнт відчутно знижується до 10,67 в 2017 році. Значне підвищення в 2016 році може вказувати на те, що підприємство покращило свої процеси продажу або ефективно зменшило рівень активів без шкоди для доходів.

Після 2017 року ми бачимо, що коефіцієнт оборотності активів знову зазнає падіння, що може бути знаком зниження продажів або зростання вартості активів.

Найбільше зниження припадає на 2020 рік, що могло б бути зумовлено економічними наслідками пандемії COVID-19.

З 2020 по 2023 рік коефіцієнт стабілізується та злегка піднімається, але до кінця періоду знову спадає до 9,61, що може свідчити про потребу в переоцінці стратегії управління активами, щоб знову підвищити ефективність їх використання для генерування доходу.

Також проаналізуємо динаміку зміни коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості (рис. 3.4).

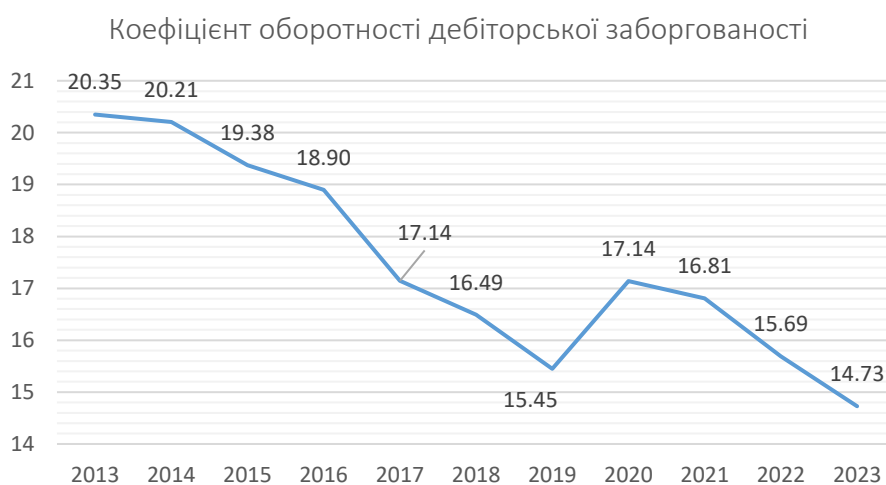

Рисунок 3.4 – Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (авторська розробка)

Цей коефіцієнт показує, скільки разів за рік компанія повертає свою середньорічну дебіторську заборгованість у вигляді реалізованої продукції або наданих послуг. На початку розглянутого періоду в 2013 році коефіцієнт мав значення понад 20, що вказує на досить високу швидкість обороту дебіторської заборгованості. У 2014 році відбулося незначне зниження, після чого спостерігається різке падіння до 15,45 у 2016 році, що може свідчити про сповільнення платежів від дебіторів або збільшення дебіторської заборгованості без відповідного зростання продажів. Проте, після 2016 року коефіцієнт знову піднявся, досягаючи показника 17,14 у 2018 та 2019 роках, що може бути ознакою поліпшення управління дебіторами або збільшення обсягу продажів. Тим не менш, від 2019 до 2023 року спостерігається знову зниження коефіцієнта до рівня

14,73, що може свідчити про певні складнощі в процесах інкасації або загальній ефективності управління дебіторською заборгованістю.

Загалом, зниження коефіцієнта може вказувати на погіршення платіжної дисципліни клієнтів або на підвищення ризиків, пов'язаних з відтермінуванням платежів. Це, в свою чергу, може мати вплив на ліквідність та фінансову стабільність підприємства. Отже, для підтримання здорової фінансової системи компанії необхідно вживати заходів щодо ефективного управління дебіторською заборгованістю.

Проаналізуємо також коефіцієнт оборотності запасів (рис. 3.5).

Рисунок 3.5 – Коефіцієнт оборотності запасів (авторська розробка)

На графіку представлено зміни коефіцієнта оборотності запасів підприємства з 2013 по 2023 роки. Коефіцієнт оборотності запасів вимірює, скільки разів компанія продала і замістила свої запаси протягом року. Вищий коефіцієнт вказує на швидшу оборотність запасів і, отже, на більш ефективне їх використання. На початку періоду, у 2013 році, коефіцієнт оборотності запасів був 11,49, що свідчить про відносно швидку оборотність. У 2014 році коефіцієнт знизився до 10,47, що може вказувати на повільнішу реалізацію запасів або їх збільшення. З 2014 до 2016 року коефіцієнт знову піднявся, що могло свідчити про покращення управління запасами чи підвищення попиту на продукцію підприємства. Однак, у 2017 році відбулося різке падіння до 10,24, після чого

коефіцієнт стабілізувався та тримався близько 11 протягом декількох років. У 2022 році спостерігається істотне зростання коефіцієнта до 12,68, що є найвищим показником за аналізований період. Це може вказувати на підвищену ефективність продажів або на рішучі кроки щодо скорочення запасів. За такої динаміки підприємство може використовувати менше ресурсів на зберігання і менше зв'язувати капітал у запасах. Загальний тренд коефіцієнта оборотності запасів з 2013 по 2023 рік вказує на коливання в управлінні запасами підприємства, з останнім зростанням, яке може свідчити про оптимізацію цього процесу або про зміни в попиті на продукцію компанії.

Також доцільним є розрахунок коефіцієнту оборотності власного капіталу, динаміка зміни якого наведена на рис. 3.6.

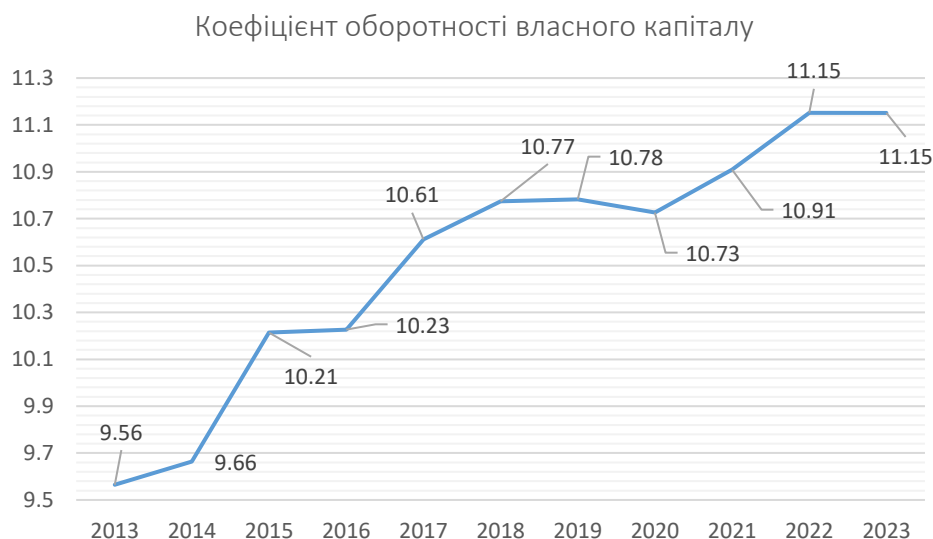

Рисунок 3.6 – Коефіцієнт оборотності власного капіталу (авторська розробка)

На графіку представлено зміни коефіцієнта оборотності власного капіталу з 2013 по 2023 роки. Коефіцієнт оборотності власного капіталу показує, скільки разів протягом року прибуток від використання власного капіталу підприємства повторюється, тобто як ефективно власний капітал використовується для заробітку доходу.

У 2013 році цей коефіцієнт стартує з значення приблизно 9,56, після чого спостерігається стабільне зростання до 2016 року, де він досягає 10,23. Це

підвищення може свідчити про збільшення рентабельності підприємства або більш ефективного використання власного капіталу.

Після невеликого спаду у 2017 році до 10,21, коефіцієнт знову виріс у 2018 році до 10,77 та продовжив зростати до 2023 року, досягаючи піку 11,15. Це стійке зростання протягом останніх років може відображати поліпшення у внутрішній ефективності або нарощуванні прибутковості компанії.

Однак, необхідно також розглядати цю динаміку в контексті інших факторів, таких як зміни у структурі капіталу, збільшення обсягу продажу, зміни у прибутковості або можливі інвестиції, що впливають на розмір власного капіталу. Високий коефіцієнт оборотності власного капіталу є позитивним індикатором для інвесторів, оскільки він свідчить про те, що підприємство ефективно використовує капітал для генерації доходу.

Аналізуючи надані динаміки ключових фінансових показників, можна зробити ряд рекомендацій щодо покращення процесу управління оборотними активами підприємства:

- оптимізація дебіторської заборгованості. З огляду на коливання коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості, підприємству варто працювати над скороченням періоду погашення заборгованості, впровадженням більш строгих кредитних умов і поліпшенням процедур взаєморозрахунків з клієнтами;

- управління запасами. зі зростанням коефіцієнта оборотності запасів підприємству необхідно звернути увагу на зменшення затримок у реалізації продукції та зменшення надлишкових запасів, які можуть зв'язувати ліквідні ресурси.

- ліквідність. враховуючи збільшення оборотних активів порівняно з необоротними, підприємству потрібно продовжувати зосереджуватися на підтримці достатнього рівня ліквідності для покриття поточних зобов'язань.

- ефективність використання власного капіталу. З огляду на постійне зростання коефіцієнта оборотності власного капіталу, підприємству необхідно

підтримувати чи навіть підвищувати цей рівень ефективності, оцінюючи можливості для розширення операцій чи диверсифікації діяльності.

– фінансова структура. Підприємство може розглянути можливості реструктуризації свого капіталу для досягнення оптимальної балансової структури між власним і позиковим капіталом.

– моніторинг і контроль. Впровадження систематичного моніторингу фінансових показників та використання передових аналітичних інструментів допоможе виявити тренди та підказати можливі напрямки для покращення.

– політика управління ризиками. розробка та впровадження комплексної політики управління фінансовими ризиками дозволить мінімізувати потенційні втрати від кредитних ризиків, змін валютних курсів, цінових коливань та інших зовнішніх чинників.

Узагальнюючи можна зазначити, що, зміцнення процесу управління оборотними активами може відбутися через посилення внутрішнього контролю, раціоналізацію запасів, краще управління дебіторською заборгованістю та збалансоване використання власного капіталу.

ВИСНОВКИ

Ключ до успіху діяльності компанії в умовах нестабільного ринкового середовища часто полягає у здатності до оперативного управління оборотними активами. Такі активи, які включають запаси, кошти в розрахунках, ліквідні фінансові інструменти та готівку, формують основу оборотного капіталу компанії. Ідеальною стратегією управління оборотними активами є створення системи, яка забезпечує постійну готовність компанії до фінансування своїх поточних і майбутніх зобов'язань без зайвого накопичення запасів, що негативно впливає на витрати підприємства та його загальну вартість. Такий підхід передбачає балансування між підтримкою достатньої кількості ресурсів для плавної операційної діяльності та зменшенням витрат, пов'язаних з надлишковими оборотними активами, що можуть стати непродуктивним навантаженням на фінанси компанії. Під час дослідження було систематизовано та проаналізовано основні підходи до розуміння сутності оборотних активів підприємства, їх класифікацію, а також визначено їх роль у фінансовій стабільності та оперативній діяльності підприємства.

Управління оборотними активами не є статичним процесом; воно передбачає неперервний моніторинг і адаптацію до змінних умов ринку. На передньому плані тут стоїть здатність компанії підтримувати оптимальний рівень ліквідності, який гарантує безперебійне функціонування бізнес-операцій, одночасно мінімізуючи витрати, пов'язані з триманням та управлінням цих активів. Стійке управління ліквідністю дозволяє компанії залишатися гнучкою та конкурентоспроможною, здатною швидко реагувати на нагоди та виклики, які постають у динамічному бізнес-середовищі.

За результатами дослідження динаміки господарської діяльності виявлено позитивну тенденцію до прискорення оборотності запасів, що вказує на підвищення ефективності їх управління. Також відзначено вдосконалення у структурі дебіторської заборгованості, що може бути індикатором зміцнення контролю над кредитними операціями та поліпшенням умов розрахунків з контрагентами. Ці зміни вказують на збільшення загальної ефективності

використання ресурсів компанією, спрямованість на оптимізацію робочого капіталу та зміцнення фінансового стану підприємства в цілому.

Для ТОВ «Смерека» можна виокремити ряд рекомендацій для оптимізації процесу їх управління.

Скорочення циклу обігу активів: Необхідно приділити увагу зменшенню часу, що витрачається на перетворення ресурсів у доходи, що може бути досягнуто через вдосконалення внутрішніх процесів та покращення управління дебіторською заборгованістю.

Вдосконалення кредитної політики: Перегляд та коригування умов кредитування можуть сприяти зменшенню ризику неплатежів, а також підвищити ефективність стягнення боргів.

Поліпшення логістичних процесів: Адаптація гнучких логістичних підходів і стратегій може допомогти управляти запасами ефективніше, забезпечуючи оптимальний рівень запасів без надмірних витрат на зберігання.

Автоматизація управлінського обліку: Впровадження сучасних інформаційних систем для автоматизації процесів обліку дозволить швидко реагувати на зміни в оборотних активах та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Ці рекомендації покликані покращити управління оборотними активами, зміцнити фінансову стійкість та підвищити загальну ефективність роботи підприємства. Зроблено висновок, що для подальшого розвитку підприємство має зосередити зусилля на вдосконаленні системи управління оборотними активами, використовуючи сучасні фінансові інструменти та методики аналізу, що дозволить забезпечити стійке зростання та конкурентоспроможність на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дехтяр Н. А., Дейнека О. В., Черноус Т. М. Управління оборотними активами підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. №8. С. 572–578.
2. Канцедал Н.Ю., Клімович І.М., Ганін В.І. Окремі питання управління оборотними активами підприємства. *Економіка та держава*. 2019. № 11. С. 103–107. DOI: 10.32702/2306-6806.2019.11.103.
3. Олександренко І.В. Методичні підходи до діагностики оборотних активів підприємства. *Бізнесінформ*. 2014. № 2. С. 277–282.
4. Пігуль Н., Бондаренко Є., Кириченко А. Методичні засади оцінки ефективності управління активами підприємства. *Економіка та суспільство*. 2021. №33. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-20>.
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Затверджено Наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.
6. Азаренкова Г. М. Журавель Т. М., Михайленко Р. М. Фінанси підприємств: навч. посібник [для самост. вивч. дисц-ни]. 3-тє вид., виправл. і доп. К.:Знання-Прес, 2009. 299 с.
7. Бердар М. М. Фінанси підприємств. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
8. Загоруйко С. В. Теоретичні аспекти визначення сутності оборотного капіталу. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2018. № 3(43), 2 т., С. 62-65.
9. Луцишина Ганна. Економічна сутність, класифікація, визнання та оцінка оборотних активів підприємства. *Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю : зб. наук. пр. X всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф.*, м. Вінниця, 23 берез. 2022 р. Ч. 2. Вінниця : Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ, 2022. С. 70-77. URL: <http://www.vtei.com.ua/doc/2022/23032022/3/11.pdf>.

10.Тютюнник Я. В. Сучасні підходи до визначення економічної сутності оборотних активів підприємства. *Економіка та держава*. 2021. № 4. С. 157–162. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.4.157.

11.Оборотні активи та їх організація на підприємствах. URL: https://pidru4niki.com/1463062153094/finansi/oborotni_aktivi_organizatsiya_pidpriemstvah.

12. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств: підруч. / [А. М. Поддєрьогін, Л. Д. Буряк, Г. Г. Нам та ін.; керівник авт. кол. і наук. ред. А. М. Поддєрьогін]. – 3-тє вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2000. – 460 с.

13. Офіційний сайт Державної служби статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

14. Гаватюк Л.С., Пілат А.К. Удосконалення механізму управління оборотними активами як умова ефективного функціонування підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. №1. С. 189-194. DOI: 10.31891/2307-5740-2022-302-1-32.

15. Колодізєв О., Азізова К. Управління оборотними активами промислових підприємств: сучасні підходи. *Економіка та суспільство*. 2021. №23. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-23-27>.

16. Perevozova I., Dzoba O., Minakova S., Bondarenko S., Vasylyk O. Current asset management of industrial enterprises in the context of implementation of a marketing strategy. *Social Development and Security*. 2021 №11(1). P. 237-258. <https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.1.21>.

17. Чуприна Х., Валяєв О., Деркач А. Удосконалення системи управління оборотними активами підприємства на базі концепції just in time. *Економіка та суспільство*. 2021. №26. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-80>.

18. Перезовова І., Павлова Г. Управління оборотними активами підприємства та їх видами. *Економіка та суспільство*, 2021. №26. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-12>.

19. Кубецька О.М., Остапенко Т.М., Палешко Я.С. Управління оборотними активами підприємства в особливих умовах. *БізнесІнформ*. 2022. №8. С. 159-165. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-8-159-165>

20. Бабич Л.М., Головатий В.В. Управління оборотними активами на сучасному підприємстві. URL: http://publications.ntu.edu.ua/visnyk/51/011_019.pdf

21. Чмихун Д. І. Політика управління оборотними активами. *Економічні студії*. 2016. № 1 (9). С. 115–120.

22. Ляліна Н.С., Матвієнко-Біляєва Г.Л., Панчук А.С. Теоретичні основи логістичного управління запасами підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2020. №43. С. 206-210. URL: <https://doi.org/10.32843/infrastruct43-37>.

23. Табачун Н.Р., Любимов М.О. Політика управління дебіторською заборгованістю. URL: <http://surl.li/sfncv>.

24. Ткачук Л., Венда Ч. Теоретико-методологічні аспекти управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Innovation and Sustainability*. 2023. №1. С. 84-90. URL: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.1.84.90>.

25. Завора Т.М., Берест О.С. Теоретичні основи аналізу та оптимізації грошових потоків підприємства. *Економіка і регіон*. 2014. № 4. С. 74-79.

26. Яцух О.О., Захарова Н.Ю. Фінансовий стан підприємства та методика його оцінки. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія : Економіка і управління*. 2018. Т. 29(68), № 3. С. 173-180. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2018_29_3_35.

27. Arnold Glen. Corporate Financial Management. Financial Times, Prentice Hall, 1998. P. 543. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=J4HmCi08kjoC&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false>.

28. Song Qinbao, Jingjie Ni, and Guangtao Wang. A fast clustering-based feature subset selection algorithm for high-dimensional data. *IEEE transactions on knowledge and data engineering*. 2011. № 25.1. P. 1–14. URL: https://www.researchgate.net/publication/224253609_A_Fast_Clustering-Based_Feature_Subset_Selection_Algorithm_for_High_Dimensional_Data

29. Sugahara Satoshi, Nabyla Daidj, and Sumitaka Ushio. Value Creation in Management Accounting and Strategic Management: An Integrated Approach. John Wiley & Sons. 2017. URL: <http://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/26383/1/74.Satoshi%20Sugahara.pdf>

30. Акуленко В. Л., Захаркін О. О., Дунаєв М. С. Тенденції розвитку ринку деривативів в Україні та світі. *Ефективна економіка*. 2021. №5. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8874>. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.5.72.

31. Акуленко В.Л., Захаркін О.О., Несторенко Д.В. Аналіз дохідності та ризику альтернативних інструментів інвестування в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2019. – Випуск 48 (частина 3). С. 40-46. URL: http://journals//2019/48_3_2019/8.pdf.

32. Васильєва Т.А., Боронос В.М., Захаркін О.О., Білоус Ю.Г. Стейкхолдерський підхід до моніторингу діяльності підприємства в системі стратегічного управління. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2019. № 1. С.43-52. DOI: 10.21272/1817-9215.2019.1-21.

33. Захаркін О.О., Захаркіна Л.С., Білоус Ю.Г., Головата В.О. Аналіз впливу пандемічної кризи COVID-19 на фінансову безпеку бізнесу в Україні. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2020. № 4. С. 21–28. DOI: 10.21272/1817-9215.2020.4-03.

34. Захаркін О.О., Захаркіна Л.С., Соломко Ю.О., Івницька К.С. Аналіз традиційних та інноваційних інструментів фінансування суб'єктів господарювання. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2020. № 2. С. 55-64. DOI: 10.21272/1817-9215.2020.2-06.

Додаток А

Фінансова звітність ТОВ «СМЕРЕКА»

Баланс (Звіт про фінансовий стан)												
Актив	Код рядка	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
I. Необоротні активи												
Нематеріальні активи:	1000	2847	5708	4638	5322	5659	8412	9659	8047	10545	11032	12146
первісна вартість	1001	7197	10195	9232	10144	10583	13441	14858	13388	16050	16768	18032
накопичена амортизація	1002	4350	4487	4594	4822	4924	5029	5199	5341	5505	5736	5886
Основні засоби:	1010	18464	19766	18998	21252	21387	21879	23303	24150	22263	21412	21753
первісна вартість	1011	37744	38382	38332	40203	40771	42187	43810	44053	42061	41210	41596
знос	1012	19280	18616	19334	18951	19384	20308	20507	19903	19798	19798	19843
Інвестиційна нерухомість:	1015	6961	7398	8855	7549	8701	7561	9204	7959	5400	4877	6661
первісна вартість	1016	10778	10834	12164	11187	12842	12062	13492	12783	10790	10509	12389
знос	1017	3817	3436	3309	3638	4141	4501	4288	4824	5390	5632	5728
інші фінансові інвестиції	1035	786	822	863	901	939	980	1019	1061	1103	1149	1185
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	188	252	288	356	423	488	522	554	593	655	741
Відстрочені податкові активи	1045	1794	1928	2055	2189	2323	2466	2642	2821	2972	3159	3330
Необоротні активи	1095	31040	35874	35697	37569	39432	41786	46349	44592	42876	42284	45816
II. Оборотні активи												
Запаси	1100	14708	14812	11524	11621	12584	12343	12141	13818	15072	13502	15579
Виробничі запаси	1101	6368	6883	5301	5141	5601	5937	6243	7584	7131	7154	7969
Незавершене виробництво	1102	2388	1387	1431	1079	1087	1826	1696	1276	2480	1041	2641
Готова продукція	1103	4916	4837	3791	3807	4205	3495	3160	3396	4422	3649	3873
Товари	1104	1036	1705	1001	1594	1691	1085	1042	1562	1039	1658	1096
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	10394	10603	13193	13262	15201	16661	20077	17079	19077	20905	23192
Дебіторська заборгованість за розрахунками:												
за виданими авансами	1130	3321	2855	2837	2643	3090	3575	3263	3593	4078	4840	5042
з бюджетом	1135	1655	3173	2418	3288	4859	4821	4026	4868	4560	5890	7142
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	2154	1964	2166	2922	2467	2784	3343	3066	2834	2540	2556
Гроші та їх еквіваленти	1165	2977	3532	3470	2593	2198	2738	2834	2703	3688	3831	3064
Інші оборотні активи	1190	893	945	851	630	763	904	1103	1003	1191	1449	1555
Оборотні активи	1195	36102	37884	36459	36959	41162	43826	46787	46130	50500	52957	58130
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Баланс	1300	67142	73758	72156	74528	80594	85612	93136	90722	93376	95241	103946
Пасив	Код рядка	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
I. Власний капітал												
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	25208	25208	25208	25208	25208	25208	25208	25208	25208	25208	25208
Капітал у дооцінках	1405	1183	1511	1929	2284	2606	3041	3559	3904	4305	4619	5150
Додатковий капітал	1410	1739	1319	1140	1712	1430	1289	1802	2326	2342	2357	2359
Резервний капітал	1415	2678	3773	3393	3787	3550	4738	4731	5262	6474	7101	7681
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	6474	7070	7435	7870	8592	8338	8697	9014	8734	8805	9699
Власний капітал	1495	37282	38881	39105	40861	41386	42614	43997	45714	47063	48090	50097
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення												
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	2533	2814	3040	2975	3544	4322	4846	5275	5829	5570	5383
Довгострокові кредити банків	1510	6825	11685	8223	6444	10413	6323	5650	8837	10392	9106	5920
Інші довгострокові зобов'язання	1515	47	107	176	229	282	341	411	468	537	616	667
Довгострокові зобов'язання	1595	9405	14606	11439	9648	14239	10986	10907	14580	16758	15292	11970
III. Поточні зобов'язання і забезпечення												
Короткострокові кредити банків	1600	13941	12818	13256	14798	13523	19194	24345	15356	12846	14590	23286
Поточна кредиторська заборгованість:												
за довгостроковими зобов'язаннями	1610	1183	2024	2703	3204	3952	4487	5167	6067	6993	7651	8286
за товари, роботи, послуги	1615	1585	2138	2041	1635	2196	2438	2913	2853	2786	2331	2665
за розрахунками з бюджетом	1620	1155	1388	1687	1806	1935	2225	2520	2702	2898	3109	3381
Поточні забезпечення	1660	1298	803	826	954	1359	1843	1442	1431	1333	1669	1496
Інші поточні зобов'язання	1690	1293	1100	1099	1622	2004	1825	1845	2019	2699	2509	2765
Поточні зобов'язання	1695	20455	20271	21612	24019	24969	32012	38232	30428	29555	31859	41879
Баланс	1900	67142	73758	72156	74528	80594	85612	93136	90722	93376	95241	103946

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ												
Стаття	Код рядка	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	356595	375720	399401	417866	439174	459121	474399	490314	513417	536278	558647
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	-309218	-323872	-340590	-353791	-369718	-385766	-398666	-413671	-427416	-444200	-458770
Валовий: прибуток	2090	47377	51848	58811	64075	69456	73355	75733	76643	86001	92078	99877
Інші операційні доходи	2120	7166	10216	15029	18418	22615	25638	29625	34098	38261	42546	47229
Адміністративні витрати	2130	-9553	-11674	-14490	-16715	-19018	-21989	-24099	-26460	-28854	-30974	-33637
Витрати на збут	2150	-4146	-5970	-7337	-9275	-10282	-11616	-13097	-14644	-16152	-17760	-19606
Інші операційні витрати	2180	-5096	-6153	-7479	-8960	-10753	-12082	-14000	-15747	-17044	-18756	-20597
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	35748	38267	44534	47543	52018	53306	54162	53890	62212	67134	73266
Інші фінансові доходи	2220	720	1022	634	1002	894	1318	691	1071	865	1260	884
Інші доходи	2240	619	997	627	1124	744	1146	842	1172	692	1037	648
Фінансові витрати	2250	-1954	-2186	-2378	-2592	-2982	-3109	-3417	-3632	-3874	-4274	-4558
Інші витрати	2270	-2063	-2192	-2540	-2923	-3276	-3474	-3628	-3797	-3935	-4295	-4424
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	33070	35908	40877	44154	47398	49187	48650	48704	55960	60862	65816
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	5952,6	6463,44	7357,86	7947,72	8531,64	8853,66	8757	8766,72	10072,8	10955,16	11846,88
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	27117,4	29444,56	33519,14	36206,28	38866,36	40333,34	39893	39937,28	45887,2	49906,84	53969,12